

Araştırma Makalesi

Kadın Kooperatifleri ile Ekonomik Dönüşüm: Sorunlardan Çözüm Giden Yol¹

Economic Transformation Through Women's Cooperatives: The Road from Problems to Solutions

Pelin Demircan YILDIRIM Dr, Bağımsız Araştırmacı pelindemircan33@gmail.com https://orcid.org/0000-0003-3300-5783	Abdulkadir ŞENKAL Prof. Dr, Kocaeli Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi asenkal@gmail.com https://orcid.org/0000-0001-5888-7474
Makale Geliş Tarihi	Makale Kabul Tarihi
07.01.2025	07.03.2025

Öz

Kadınlar, işsizlik, düşük gelir, kayıt dışı istihdam ve cinsiyet eşitsizliği gibi çok katmanlı zorluklarla karşı karşıya kalmaktadır. Kadın kooperatifleri ise bu sorunlara çözüm üretme potansiyeliyle ekonomik ve sosyal dayanışmayı pekiştirirken aynı zamanda kadınların ekonomik güçlenmesine olanak tanımaktadır. Çalışma, kadın kooperatiflerinin kadınların ekonomik yaşamlarındaki etkisini ele alarak, kadınların karşılaştığı ekonomik sorunları incelemeyi ve bu sorunlara kadın kooperatiflerinin getirdiği çözümleri değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Bu kapsamda Antalya, Burdur ve Isparta illerinde faaliyet gösteren Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi ortaklarına odaklanmıştır. Çalışmada kooperatif ortaklarının yaşam deneyimlerini anlamak amacıyla nitel bir araştırma deseni olan fenomenoloji deseni kullanılmıştır. Elde edilen veriler, içerik analizi yöntemi kullanılarak ve Maxqda programı yardımıyla analiz edilmiştir. Çalışmaya göre, Batı Akdeniz'deki kadın kooperatifleri özellikle evde çalışan kadınlara istihdam olanağı sunarak, işsiz kadınların kayıtlı ekonomiye dahil olmalarına yardımcı olmuştur. Kadınlar, kooperatifler aracılığıyla elde ettikleri gelirle kendi ihtiyaçlarını karşılar hale gelmiş ve yoksulluk seviyelerini azaltmışlardır. Aynı zamanda, cinsiyetleri nedeniyle ücret eşitsizliği yaşayan kadınlar, kooperatifler sayesinde adil ücretlere erişim imkânı bulmuşlardır. Sonuçta, Batı Akdeniz'deki kadın kooperatifleri, kadınların ekonomik yaşamlarında değişim yarattığı ve kadın kooperatiflerinin kadınların yaşamlarında karşılaştığı ekonomik sorunlara çözüm sağlamada aracı bir rol üstlendiği ortaya konmuştur. Bununla birlikte bulgular, kadınların ekonomik yaşamda güçlenmesine yönelik stratejilere rehberlik etmekte ve bu alandaki politika oluşturuculara pratik öneriler sunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Kadın Kooperatifi, Dezavantajlı Grup, Kadın Sorunları, Ekonomik Yaşam, Ekonomik Dönüşüm

Abstract

Women face multi-layered challenges such as unemployment, low income, informal employment and gender inequality. Women's co-operatives have the potential to provide solutions to these problems, reinforcing economic and social solidarity and enabling women's economic empowerment. The study aims to examine the impact of women's co-operatives on women's economic lives, to examine the economic problems faced by women and to evaluate the solutions provided by women's co-operatives to these problems. In this context, it focussed on the partners of the Women's Initiative Production and Business Cooperative operating in Antalya, Burdur and Isparta provinces. In order to understand the life experiences of co-operative members, a qualitative research design, phenomenology design, was used in the study. The data obtained were analysed using the content analysis method and with the help of Maxqda software. According to the study, women's co-operatives in the Western Mediterranean have helped unemployed women to enter the formal economy, particularly by providing employment opportunities for women working at home. With the income generated through co-operatives, women have been able to meet their own needs and reduce poverty levels. In conclusion, women's co-operatives in the Western Mediterranean have been shown to bring about change in women's economic lives, and women's co-operatives have played an intermediary role in providing solutions to the economic problems that women

¹ Bu çalışma Pelin DEMİRCAN YILDIRIM tarafından Prof. Dr. Abdulkadir ŞENKAL danışmanlığında Kocaeli Üniversitesi'nde 29/06/2022 tarihinde tamamlanan "Kadın Kooperatiflerinin Kadınların Ekonomik ve Sosyal Yaşamlarında Yarattığı Değişimler: Batı Akdeniz Örneği" başlıklı doktora tezinden türetilmiştir.

Önerilen Atıf /Suggested Citation

Yıldırım, P.D. & Şenkal, A., 2025, Kadın Kooperatifleri ile Ekonomik Dönüşüm: Sorunlardan Çözüm Giden Yol, Üçüncü Sektör Sosyal Ekonomi Dergisi, 60(1), 874-894.

face in their lives. In addition, the findings guide strategies for women's economic empowerment and provide practical recommendations for policy makers in this area.

Key Words: *Women's Co-operative, Disadvantaged Group, Women's Issues, Economic Life, Economic Transformation*

1. Giriş

Tarihsel olarak kadın emeği, toplumların ilerlemesine ve dönüşmesine katkı sağlayan en önemli faktörlerden biridir. Ne yazık ki bu emek, geçmişte en az takdir edilen ve en çok ihmal edilen emeklerden biri olmuştur. Kadınların potansiyeli uzun süre göz ardı edilmiş ve değeri tam olarak anlaşılamamıştır. Kadınlar, üretim ve yeniden üretim süreçlerinde emeklerini yoğun bir şekilde ortaya koymaya devam ederken, ataerkil yapılar ve patriyarkal ilişkiler, kadın emeği üzerindeki baskı ve kontrolünü sürdürmektedir (Güneş, 2015). Dünya genelinde ise kadınlar hala ekonomik ve toplumsal zorluklarla mücadele etmektedirler. Cinsiyet eşitsizliği, istihdam ve eğitim fırsatlarındaki dengesizlikler, işyerinde ayrımcılık ve toplumsal cinsiyete dayalı önyargılar gibi sorunlar, kadınların daha fazla destek ve dikkat gerektiren alanlardır. Bu sorunlar, kadınların içinde buldukları toplumlara ve ekonomilere katkılarını sınırlamaktadır. Ancak bu sorunlarla mücadele etmek için yalnız değildirler. Kadınların hayatlarını dönüştürmelerine, ekonomik özgürlüklerini elde etmelerine ve toplumlarını yeniden şekillendirmelerine yardımcı olan bir araçları bulunmaktadır: Kadın Kooperatifleri. Bu kooperatifler, kadınları güçlendirmek ve desteklemek için etkili bir mekanizma sunar. Aynı zamanda, ekonomik dönüşümün ve toplumsal değişimin itici güçleri olarak işlev görürler. Dolayısıyla kadınların ekonomik yaşamlarında karşılaştığı zorlukların üstesinden gelmek için kooperatiflerin rolünün değerlendirilmesi büyük bir önem taşımaktadır. Bu bağlamda çalışmanın amacı kadınların ekonomik yaşamda karşılaştığı işsizlik, istihdam, yoksulluk, kayıt dışı çalışma, cinsiyete dayalı ücret eşitsizliği sorunlarının çözümünde kooperatiflerin etkisini değerlendirmektir. Ayrıca bu sorunları ele alırken kadın kooperatiflerin nasıl bir rol oynadığını incelemektir. Araştırma Antalya, Burdur ve Isparta illerinde faaliyet gösteren Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi ortakları üzerine odaklanmıştır. Çalışmanın amacına uygun olarak, kooperatif ortaklarının yaşam deneyimlerini incelemek için nitel araştırma deseni olarak fenomenoloji deseni tercih edilmiştir. Elde edilen veriler, Maxqda programı kullanılarak kodlanmış ve içerik analizi tekniği uygulanmıştır.

Bu çalışma, kadın kooperatiflerinin sadece kadın ortaklarına değil, aynı zamanda toplumların genel yapısına olan etkilerini açıklamaktadır. Ayrıca kadın kooperatiflerinin ekonomik etkileri, sorun çözme kapasitesi ortaya konmakla birlikte kadın kooperatiflerinin desteklenmesi ve genişletilmesi için daha etkili politikaların ve uygulamaların geliştirilmesine katkıda bulunmaktadır. Özellikle çalışma Batı Akdeniz bölgesine odaklanarak, bu bölgedeki uygulamaları ve etkileri anlamada yeni bir perspektif sunmaktadır. Çalışma, kooperatiflerin kadınların yaşamlarını nasıl dönüştürdüğüne dair bulgularıyla gelecekteki araştırmalar için bir temel oluşturmaktadır. Diğer bölgelerdeki benzer çalışmalara referans sağlayarak bu alanda daha kapsamlı araştırmaların yapılmasına zemin hazırlamaktadır.

2. Kadın Kooperatifleri: Türkiye'de Dönüşüm Sağlayan Yenilikçi Aktörler

Türkiye'deki kadın kooperatiflerinin gelişimi, sosyal ve ekonomik değişimlerin etkisi altında şekillenmiştir. Özellikle 1999 yılından itibaren bu kooperatiflerin sayısındaki artış, kadınların ekonomik bağımsızlık kazanma arayışlarına yanıt vermiştir. Kadın kooperatifleri, sadece kadın mücadelesinin konusu olmakla kalmayıp aynı zamanda ekonomiye indirgenen bir üretim alanı yaratmaktadır (Değirmenci, 2023, s.210). Bu dönemde kadınlar yoksulluğun önlenmesi, eşitsizliğin azaltılması ve kadınların ekonomik süreçlere katılımını desteklenmesi amacıyla kadın kooperatifleri kurmaya başlamışlardır (Duguid ve ark., 2015). İlerleyen yıllarda Ticaret Bakanlığı tarafından hazırlanan Türkiye Kooperatifçilik Stratejisi ve Eylem Planı (TÜKOSEP) 2012-2016, kadınların girişimcilik yeteneklerini artırmayı ve ekonomik aktörler olarak yer almalarını teşvik etmiştir. Bu çerçevede Kadın Kooperatifleri Tanıtım ve Kapasite Geliştirme Projesi (Kadın-Koop) 2012-2019 yılları arasında uygulamaya konmuş ve kadın kooperatiflerinin büyümesine büyük katkı sağlamıştır (Gümrük ve Ticaret Bakanlığı, 2017).

Türkiye'deki kadın kooperatiflerinin temel amaçları açık bir şekilde belirtilmemiş olsa da Ticaret Bakanlığı tarafından hazırlanan "Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi Anasözleşmesi" taslağında kadın kooperatiflerinin amacı, "Ortaklarının ekonomik, sosyal ve kültürel ihtiyaçları ile ekonomik faaliyetleri kapsamında yer alan mal ve hizmet üretimi ile bunların pazarlanmasına yönelik ihtiyaçlarını karşılamak, girişimlerini desteklemek, üretim becerilerini geliştirmek ve böylece ortaklarının ekonomik menfaatlerini koruyarak sağlıklı ve gelişmiş bir çevrede yaşamlarını sağlamak" şeklinde ifade edilmiştir (Gümrük ve Ticaret Bakanlığı Kooperatifçilik Genel Müdürlüğü, 2016).

Türkiye’de kadın kooperatifleri, son yıllarda büyük bir gelişme göstererek dikkat çeken önemli aktörler haline gelmiştir. Bu gelişmeler arasında kooperatif sayısındaki artış, yerel yönetimlerle kooperatifler arasındaki iş birliklerinin güçlenmesi, farklı tür ve faaliyet alanlarında yeni kooperatiflerin kurulması ve çok sayıda kadının kooperatif çatısı altında bir araya gelerek güçlerini birleştirmesi bulunmaktadır (Act Human, 2021, s.7-8) . Özellikle son yıllarda sağlanan kamusal destekler (KOOP-DES vb.) ve uluslararası hibeler (Katılım Öncesi Mali Yardım Aracı [IPA], Katılım Öncesi Kırsal Kalkınma Aracı [IPARD] vb.), aracılığıyla kadın kooperatifleri bu destekleri sağlayan ulusal ve uluslararası organizasyonlar ile daha aktif ilişkiler kurmuşlardır. Ancak bu durum tabandan yükselen kooperatifleşme yerine, tepeden inme bir işletme mantığıyla yerelde belediyeler veya orta sınıf girişimci kadınlar tarafından kurulan ve yalnızca piyasa odaklı üretim yapan kadın kooperatiflerin kurulmasına neden olmuştur (Sefer, 2024, s.114). İhtiyaç odaklı ve yerelden başlayan kadın kooperatifçiliği hareketi bu özelliğini kaybederek zamanla kamu kurumları ve sivil toplum kuruluşları tarafından kadın istihdamının geliştirilmesi için bir politika haline gelmiştir (Bülbüller, 2022: 90).

Kadın kooperatifleri, kadınların ekonomik faaliyetlere katılımını artırarak güçlenmelerini desteklemek amacıyla özellikle kadınlara atfedilen tarım, gıda, el sanatları, tekstil gibi alanlarda kurulmakta ve faaliyet göstermektedir (Kurtuluş ve Demircan-Yıldırım, 2023, s.443). Bu kooperatifler kadınların yalnızca ekonomik (Duguid, Durutaş, & Wodzicki, 2015) değil, sosyal (Nippierd, 2012), kültürel (ILO COOP, 2014) ve toplumsal cinsiyet eşitliği (Wijers, 2019) açısından da güçlenmelerine katkı sağlayan yenilikçi yapılar olarak öne çıkmaktadır. Kadınlar, gelir elde etme, girişimcilik becerilerini geliştirme, özgüven kazanma, sosyalleşme ve karar alma süreçlerine aktif katılım gibi çeşitli kazanımlar elde etmektedir. Türkiye’de kadın kooperatiflerinin kadınların yaşamlarında olumlu değişim ve dönüşüm yarattığını ortaya koyan birçok farklı çalışma bulunmaktadır (Serinikli, 2016; Aksoy ve Günay, 2018; Kazar ve Taş 2019; Çınar ve ark., 2021; Gönüllü Atakan ve Çoban 2022; Yıldırım ve ark., 2022; Şahankaya Adar ve ark., 2023). Ayrıca kadın kooperatifleri içinde buldukları toplumun refah seviyesini yükseltmede ve sürdürülebilir kalkınma ile gelişmeyi sağlamada önemli sorumluluklar taşımaktadır (Dalkıran, 2017, s.7; Aksoy ve Günay, 2018: 77-79).

Son yıllarda Türkiye genelinde yaklaşık bine yakın kadın kooperatifi bulunduğu ve bu kooperatiflerin yaklaşık on iki bin kadın ortağı istihdam ettiği belirtilmektedir (Yanık, 2022). Ticaret Bakanlığı’nın Kooperatif Bilgi Sistemi’ne (Koop-Bis) göre kayıtlı 944 kadın kooperatifi bulunmaktadır (Şahankaya Adar ve ark., 2023). Kadın kooperatiflerinin sayısı ve kadın ortakların istihdamı, Türkiye genelinde kadın girişimciliği ve ekonomik katılımın önemli bir göstergesidir. Kadın kooperatiflerinin yaygınlaşması ve büyümesi, kadınların ekonomideki varlığını artırırken kayıt dışı ekonomiye alternatif bir model sunarak birçok kadın için ekonomik bağımsızlığın kapılarını açmıştır (ILO, 2021, s.3). Ayrıca kadınları ekonomik olarak güçlendirmek, iş sahibi yapmak ve kadın yoksulluğunu azaltmak, adil ücretlere erişmelerini sağlamak gibi amaçları da bulunmaktadır (ILO COOP, 2014, s.2; COPAC COOP, 2014, s.1) Bu bağlamda kadın kooperatifleri, Türkiye’de kadınların ekonomik sorunların üstesinden gelmede önemli bir araç olarak kabul edilmekte ve ekonomik dönüşümün önemli aktörlerinden biri haline gelmektedir.

3. Kadınların Ekonomik Yaşamlarında Karşılaştığı Sorunlar: Bir Çözüm Arayışı

Kadınlar, ekonomik yaşamın içinde önemli rol oynayan ancak sıklıkla görünmeyen aktörlerdir. Kadınlar, patriyarkal kapitalist sistemde üretim ve yeniden üretim süreçlerine dahil olduklarında, çeşitli eşitsizliklerle karşı karşıya kalmaktadır (Değirmenci, 2023, s.214). Ekonomik yaşamda kadınların ve emeklerinin etkisi büyük olmasına rağmen birçok faktör -eğitim, sosyal çevre, kırsal alan sorunları gibi nedenlerle- kadınların potansiyellerini tam olarak kullanmalarını engellemektedir. Kadınların ekonomik yaşamdaki konumu, toplumsal cinsiyet eşitliği açısından önemli bir göstergedir. Dünya çapında, kadınların istihdam oranı erkeklere göre %25 daha düşüktür (ILO, 2023). Türkiye’de de kadınlar, ekonomik hayatta erkeklere göre daha dezavantajlı bir konumdadır. 2022 yılı verilerine göre, Türkiye’de kadınların istihdam oranı %28 iken erkeklerin istihdam oranı %62,8’dir (TÜİK, 2023a). Kadınlar, erkeklere göre daha düşük ücretlerle çalışmakta ve daha düşük statüdeki işlerde istihdam edilmektedirler. Ayrıca ev içi işler ve bakım işlerine daha fazla zaman ayırmaktadırlar. Toplumsal cinsiyet rollerine bağlı ev içindeki bakım işlerinden sorumlu olan kadınlar en fazla %94,4 ile çocuk bakımı, %85,6 ile çamaşır ve bulaşık yıkama (makineyle bile olsa), %85,4 ile yemek yapma ve evin günlük toplanması ve temizlenmesi işlerini üstlenmiştir (TÜİK, 2022). Bu durum, kadınların ekonomik açıdan dezavantajlı bir konumda olduğunun göstergesidir.

Kadınlar, ekonomik fırsatlara erişimlerini, kazançlarını ve statülerini sınırlayan bir dizi faktörle karşı karşıyadır. İş gücü piyasasındaki koşullar, yoksulluk, cinsiyet normları ve ayrımcı sosyal normlar, kadınların ekonomik olarak güçlenmesini sınırlayan temel faktörler arasında yer almaktadır (Hunt & Samman, 2016). Kadir Has Üniversitesi tarafından yayımlanan “Toplumsal Cinsiyet ve Kadın Algısı Araştırması” raporuna göre, Türkiye genelinde kadınların toplum içinde en çok karşılaştığı sorunlar incelendiğinde, şiddet sorunu ilk

sırayı alırken ikinci sırada işsizlik sorunu bulunmaktadır (2019, s. 28). Son yıllarda kadın işsizlik oranında yaşanan artış ve istihdam zorlukları, işsizlik sorununu daha da belirgin hale getirmiştir (Apaydın, 2018, s. 161). Temmuz 2023 itibarıyla, işsizlik oranlarına bakıldığında, bu oranın erkeklerde %7,6, kadınlarda ise %12,9 olarak kaydedilmiştir (TÜİK, 2023b). Özellikle iş bulmakta zorlanan kadınların kayıt dışı ve güvencesiz işlerde çalıştığı gözlemlenmektedir. Bu kadınlar, kendilerine ailelerine gelir sağlamanın en erişilebilir ve bazen tek yolu olarak kayıt dışı çalışmayı tercih etmektedirler (Ramani, Ajay Thutupalli, Chattopadhyay, & Ravichandran, 2013-2018, s. 4). Kayıt dışı çalışan kadınların çoğu, kendi hesaplarına çalışan üretici, taşeron veya geçici işçiler olarak faaliyet gösterirler ve genellikle düşük gelirli sektörlerde istihdam edilirler (Chen, 2001). Nitekim kadınların iş gücü piyasalarına katılımı artsa da cinsiyet temelli ayrımcılığa uğrayarak erkeklerden daha düşük ücretlerle çalışmak zorunda kalmaktadırlar. OECD genelindeki ortalama cinsiyete dayalı ücret farkı 2021’de %13,2’den 2022’de %13,5’e çıkmaktadır (PricewaterhouseCoopers [PwC], 2024). ILO tarafından yapılan araştırmalara göre Dünya genelinde kadınlar erkeklerden %20 daha az kazanmakta, Türkiye’de ise kadınlar, erkeklere kıyasla %15,6 daha düşük ücretle çalışmakta ve eşit iş karşılığında aynı ücreti alamamaktadırlar (ILO, 2020b; PwC, 2021). Ekonomik yaşamda karşılaşılan en temel sorunlardan biri olan yoksulluk, patriyarkal kapitalist sistemin etkisiyle özellikle kadınları daha dezavantajlı bir konuma iten küresel bir sorun olarak öne çıkmakta ve çoğunlukla kadınlar tarafından deneyimlenmektedir (Uçar, 2011, s. 23; Değirmenci, 2023, s.215). Özellikle kadın yoksulluğu, cinsiyete dayalı roller ve sorumluluklarla birleştiğinde daha da karmaşık bir hale gelmektedir. Toplumsal cinsiyet rollerine bağlı olarak ev içindeki bakım işerinden sorumlu olan kadınlar üretim faaliyetlerine katılamamakta ve bu durum kadınların yoksullukları daha da arttırmaktadır. Kapitalizmin yarattığı yoksulluk kadınları gittikçe dezavantajlı konuma itmekte olup bir yandan da kadınların hayatta kalma ve var olma stratejileri geliştirmesine yol açarken, diğer yandan da onların dezavantajlı konumlarını yönetilebilir kılmak amacıyla girişimciye dönüştürme arayışlarını ortaya çıkarmıştır (Değirmenci, 2023, s.215). Karşılaşılan eşitsizlikler, kadınların ev içinde edindikleri bilgileri ekonomik ve sosyal bir kazanca dönüştürme isteğine ve maddi gelir elde etme amacına itici bir güç oluşturmaktadır (Değirmenci, 2023, s.219).

Kadınlar, ekonomik sorunlarla başa çıkmak için farklı yollar kullanmaktadır. Bu yollardan bir tanesi de kadınlar arasında dayanışmayı teşvik eden kooperatiflerin kurulmasıdır. Kooperatifler kadınlara dayanışmacı, eşitlikçi ve yatay bir örgütlenme imkânı sunarak, onların ekonomik ve sosyal refahlarını artırmak amacıyla bir araya gelmelerine olanak sağlamaktadır (Değirmenci, 2023, s.221). Bu nedenle, kadınların ekonomik zorluklarını aşmak için kooperatiflerin rolünün değerlendirilmesi önemlidir. Bu şekilde, dayanışma ekonomisi hareketi ile daha adil, eşitlikçi ve katılımcı bir alternatif olarak kapitalizme/piyasaya güçlü bir karşı duruş sergileyebilirler (Şimşek, 2023, s.317). Diğer yandan bazı kadın toplulukları ve kalkınma politika yapıcılar, kooperatifleri yalnızca kadınların karşılaştığı sorunları çözmek için kullanılan örgütler olarak görmüşlerdir (Msonganzila, 2013, s. 38-42). Bu bağlamda kadın kooperatifleri, kadınların ekonomik durumunu olumlu yönde etkileyebilecek kritik bir faktör olarak ortaya çıkmakta ve aynı zamanda kadınlar için ekonomik fırsatlar yaratma konusunda önemli bir rol oynamaktadır.

Dünya literatüründe kadın kooperatifleri üzerine yapılan araştırmalar, bu kuruluşların kadınların ekonomik güçlenmelerinde önemli bir rol oynadığını göstermektedir (Wanyama, 2014; Duguid ve ark., 2015; Jones ve ark., 2012; Nippierd, 2012; Harry & Ewubare, 2017). Türkiye’de ise son yıllarda kadın kooperatifleri büyük bir ilerleme kaydetmiştir. Literatür çalışmaları, kadın kooperatiflerinin kadın güçlenmesi, kadın yoksulluğunun azaltılması, sürdürülebilir kırsal kalkınma, toplumsal cinsiyet eşitliği ve kadın istihdamının teşvik edilmesi gibi alanlarda etkin bir rol oynadığını göstermektedir (Serinikli 2016; Aksoy ve Günay, 2018; Taş ve Kazar, 2019; Atakan ve Çoban, 2022; Demircan Yıldırım, 2020).

Kadın kooperatifleri, kadınların ekonomik dönüşümünde merkezi bir rol oynamaktadır. Kooperatifler işsizlik, kayıt dışı ekonomi, yoksulluk gibi sosyal ve ekonomik sorunların çözümünde uzun süredir etkili bir yöntem olarak görülmektedir (CICOPA, 2017).

Kooperatifçilik, işsizlik sorununa alternatif bir model sunar ve birçok kadın için ekonomik yaşamda kendilerine yer bulmalarını sağlar (ILO, 2020a, s. 1). Ekonomik kriz, pandemi ve benzeri nedenlerin yanı sıra toplumsal cinsiyet rolleri nedeniyle iyi eğitim almış kadınların dahi çalışma yaşamında iş bulmakta zorlandığı bilinmektedir. Bu durum, kadınların ekonomik katılamamasına yol açmaktadır. İş bulamayan kadınlar genellikle güvencesiz ve kayıt dışı işlerde çalışmak zorunda kalmaktadır. Kadınların iş hayatına katılımını desteklemek ve karşılaştıkları sorunların çözümüne yönelik çalışmalar yapmak bu nedenle büyük önem taşımaktadır. Kadınlara iş imkânı sunabilecek kolektif yapılar, kadınların iş dünyasına katılımını kısıtlayan sorunların önlenmesine katkıda bulunmaktadır. Bu bağlamda kooperatifler, ILO’nun istihdam yaratma öncelikleri arasında yer almakta ve kadınların kooperatiflerdeki rollerini artırmaya yönelik çalışmalar

yapılmaktadır (Turan, 2005). Duguid ve arkadaşları (2015, s.90) çalışmasında, kadın kooperatiflerinin kadınların iş gücü piyasasına erişimi üzerindeki etkisine ilişkin yapılan analizde, 268 katılımcıdan 263'ü, kooperatiflerin kadınların iş gücü piyasasına girişini büyük ölçüde desteklediğini belirtmiştir.

Türkiye’de kooperatif girişim modeli, uzun yıllardır istihdam olanaklarını iyileştirmek, ürün ve hizmet üretimi yoluyla ekonomiye katkı sağlamak amacıyla uygulanmaktadır (Duguid ve ark., 2015). Özellikle kadın kooperatifleri, istihdam edilmek için gerekli niteliklere (yaş, eğitim) sahip olmayan ya da kendi işini kuracak sermaye veya özgüveni bulunmayan birçok kadına iş olanağı sunmuştur (Koutsou ve ark., 2003). Bu bağlamda, kooperatiflerin kadınlar için istihdam ve iş yaratmasının, onların ekonomik yaşamda karşılaştıkları sorunları aşmalarında etkili olacağı düşünülmektedir.

Kadınların yoğun olduğu enformel sektörde, kooperatifler, ev eksenli çalışanlar ve küçük girişimci kadınlar için yasal koruma ve ekonomik fırsatlar sunar (ILO COOP, 2014). ILO, kooperatiflerin kayıt dışı ekonomideki işçileri ve kadınları destekleyerek insana yakışır işlerin yaratılmasında kritik bir rol oynadığını vurgulamaktadır (Women in Informal Employment: Globalizing and Organizing [WIEGO] 2014). Kadın kooperatifleri, kadınların ekonomik faaliyetlerini resmileştirerek sosyo-ekonomik yaşamlarını iyileştirir, sosyal güvenlik haklarından faydalanmalarını sağlar ve yeni pazarlara erişimlerini artırır. Ayrıca, kadın kooperatifleri, kadınların ticarete daha etkin rol oynamalarını, düzenli gelir elde etmelerini ve finansal araçlara erişimlerini kolaylaştırarak, kayıt dışı ekonomide sosyal koruma ve haklar açısından doğrudan destek sağlar.

Kadınlar, farklı sektörlerde ve pozisyonlarda ekonomik yaşama katılmalarına rağmen iş yaşamında ortak sorunlarla karşılaşmaktadırlar. İşe alım, istihdamda kalma, terfi ve işten çıkarılma süreçlerinde ayrımcılık yaşayan kadınlar, ücretsiz emeğin fazla olması, yetersiz bakım hizmetleri, ücret farklılıkları, cam tavan etkisi ve cinsiyetçi tutumlar gibi sorunlarla karşı karşıya kalmaktadırlar (İmece, 2017; Şen, 2018). ILO’nun 1951’de kabul edilen 100 Numaralı Eşit Ücret Sözleşmesi, eşit değerde iş için ücret eşitliği ilkesini temel insan hakkı olarak belirlemiştir (PwC, 2021). Ancak, bu sözleşmeye rağmen kadınlar hala cinsiyet temelli ayrımcılık ve ücret eşitsizliği yaşamaktadır. Kooperatifler, kadınların ekonomik eşitliğini desteklemek ve cinsiyete dayalı ücret farklılıklarını azaltmak için etkili bir mekanizma sunmaktadır. Özellikle kadın odaklı kooperatif girişimleri, kadınların çalışma koşullarını iyileştirme ve cinsiyete dayalı ücret farklılıklarını ortadan kaldırma konusunda katkıda bulunmaktadır (ICA-AP, 2015; Duguid ve Weber, 2016). Bu bağlamda kadınlar, kadın kooperatiflerinde cinsiyetleri nedeniyle ücret ayrımcılığına maruz kalmamakta ve emeklerinin karşılığını almaktadırlar.

Kadın kooperatifleri, kadın yoksulluğuyla mücadelede göz ardı edilemeyecek kadar önemli organizasyonlardır (Özdemir & Yılmaz, 2010, s. 73). Yoksulluk, bireylerin temel ihtiyaçlarını karşılayamaması olarak tanımlanabilir ve dünya genelinde giderek artan bir sorun olarak görülmektedir. Özellikle Covid-19 pandemisi, yoksulluğun artmasına neden olmuş, 2020 yılında küresel yoksullukta artış yaşanmıştır (World Bank, 2021a; World Bank, 2021b). Türkiye’de de pandemi nedeniyle yoksulluk oranı yükselmiş ve iş kayıpları yoksul insanların oranını artırmıştır (World Bank, 2021c). Kadınlar, toplumsal eşitsizlikler ve cinsiyete dayalı rol ve sorumluluklar nedeniyle yoksulluktan erkeklerden daha fazla etkilenmektedir (Aragon ve Miller, 2017; Uçar, 2011). Bu nedenle, kadınlar hem yoksulluk hem de toplumsal cinsiyet rollerinin getirdiği sorumluluklar nedeniyle kooperatifleşmeye yönelme eğilimlerini artırmıştır. Kooperatifler, ortaklarına ekonomik fırsatlar sunarak, gelirlerini artırmalarına yardımcı olur ve yoksullukla mücadelede etkili bir araç olarak kabul edilmektedir (ILO COOP, 2014; ICA-AP, 2015). Kadın kooperatifleri, özellikle düşük gelirli kadınlar için iş fırsatları sunarak, ekonomik ve sosyal yaşamlarını güçlendirir ve yoksulluğun azaltılmasına katkıda bulunur (Dalkıran, 2017; Özdemir ve Yılmaz, 2010). Örneğin Kazar’ın (2019) İstanbul ve Bursa illerindeki kadın kooperatiflerinin yoksulluğu azaltmadaki rolünü incelediği çalışmasında, kooperatiflere katılmadan önce katılımcıların yarısından fazlası kendilerini yoksul olarak tanımlamıştır. Kooperatif üyeliğinden sonra ise katılımcıların gelirlerinde artış ve ekonomik durumlarında iyileşme gözlemlenmiştir. Bu bağlamda, kadın kooperatifleri yoksullukla mücadelede kritik bir rol oynamakta ve kadınların ekonomik güçlenmelerini desteklemektedir. Bu çerçevede Uluslararası Çalışma Örgütü [ILO] ve Birleşmiş Milletler [BM], yoksullukla mücadelede kooperatifleri ciddi bir araç olarak görmektedir (Majurin, 2012, s. i).

Sonuç itibarıyla Türkiye’de kadınlar, erkeklere kıyasla iş gücüne katılım konusunda benzer fırsatlara sahip olmamakta ve bu durum, kadınların iş gücüne katılımını önemli ölçüde engellemektedir (Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu [KEFEK], 2023). Ayrıca cinsiyete dayalı ücret farkının yüksek olması kadınların ekonomik yaşamdaki eşitlik mücadelesini zorlaştırmaktadır (ILO, 2020b; PwC, 2021). Kayıt dışı kadın istihdamı, kadınların sigortalılık ve sosyal koruma açısından büyük riskler yaşamasına yol açmaktadır. Kadınların cinsiyetlerinden kaynaklanan toplumsal dezavantajlar ve eşitsizlikler eğitim, sağlık ve istihdama katılım gibi fırsat ve kaynaklardan erkeklere oranla daha az yararlanmalarına neden olmakta ve bu durum

cinsiyete dayalı rol ve sorumluluklarla birleştiğinde kadın yoksulluğunu daha da derinleştirmektedir (Aragon ve Miller: 2017, s.3; Uçar, 2011, s.3). Bu nedenlerle, kadınlar sorunlarına çözüm bulmak için ekonomik olarak güçlenmek ve daha iyi çalışma koşullarında gelir elde etmek amacıyla kadın kooperatiflerine yönelme eğilimindedirler.

4. Amaç ve Yöntem

Çalışmada, kadınların kooperatiflere katılmadan önce ve katıldıktan sonra yaşadıkları deneyimlere yönelik bakış açılarını anlamak için nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Kocaeli Üniversitesi Etik Kurulu 30.05.2024 tarihli ve 601457 sayılı kararına göre etik kurul izni ve aydınlatılmış onam formu alınan bu araştırma, Batı Akdeniz'deki kadın kooperatiflerinin kadınların ekonomik yaşamlarında nasıl dönüşüm yarattığını daha ayrıntılı bir şekilde anlayabilmek amacıyla yorumlayıcı bir paradigma ile yürütülmüş ve fenomenolojik desen tercih edilmiştir. Fenomenoloji deseni, farkında olduğumuz ancak ayrıntılı bilgi ve derin bir bakış açısı geliştiremediğimiz olgulara odaklanan araştırmalar için uygun bir temel sunmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2011, s.72). Fenomenolojik desende araştırmacı, incelediği sosyal süreç veya olgunun “ne olduğunu”, “nasıl gerçekleştiğini”, “ne anlama geldiğini” ve “deneyimlerin hangi ortak anlamlarla ifade edildiğini” kavramaya çalışmaktadır (Çelik ve ark., 2020, s.383). Bu bağlamda, fenomenolojik araştırmaların temel odağı, bireylerin yaşadıkları deneyimlerin algılanışıdır. Bu tür çalışmalarda ana veri kaynağı olarak ise genellikle görüşme yöntemi kullanılmaktadır (Günbayı ve Sorm, 2018, s.65). Patton (1990), görüşmenin amacını “bir başkasının aklında ve zihninde ne olduğunu bulmak” olarak ifade etmiştir (Günbayı ve Sorm, 2018, s.65 aktaran Patton, 1990).

Çalışmada daha derin bilgiler elde etmek ve farklılaşan benzer görüşleri anlamlandırabilmek adına yarı yapılandırılmış görüşme tercih edilmiştir. Yarı yapılandırılmış görüşme tekniği, katılımcıların dünyayı nasıl algıladıklarını ve düşüncelerini kendi ifadeleriyle dile getirmelerine olanak tanıyan etkili bir yöntemdir (Merriam, 2013, s. 131;125). Ayrıca çalışmada, amaçlı örnekleme yöntemlerinden biri olan ölçüt örnekleme tercih edilmiştir. Bu yöntemde temel amaç, araştırmacı tarafından önceden belirlenen bir dizi kriteri karşılayan durumların incelenmesidir (Yıldırım ve Şimşek, 2011, s.112). Dolayısıyla çalışmada ölçüt örnekleme yoluyla kilit rol oynayan ve araştırmacıya kılavuzluk edecek katılımcılar ile saha araştırması yapılarak araştırma sorularına yanıt aranmıştır.

Bu araştırmanın çalışma grubu, Batı Akdeniz illerindeki Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifleri ortaklarından oluşturulmuştur. Bu kooperatif türü, kadınların sosyo-ekonomik gelişimine ve güçlenmesine katkıda bulunması ve girişimcilik aracı olarak kamu otoriteleri tarafından özel bir kategori olarak kabul edilmesi örnekleme olarak tercih edilme nedenidir. Çalışmada yalnızca kadınlar tarafından kurulan ve kadınlar tarafından işletilen kooperatiflere odaklanılmıştır. Görüşmelere Antalya, Burdur ve Isparta illerinden toplamda 10 farklı kooperatiftan katılan toplam 16 kişi ile görüşme yapılmıştır. Batı Akdeniz Bölgesi'nde saha araştırmasının yapıldığı iller, maliyet ve zaman kısıtlarından dolayı araştırmacı için ulaşılabilir olmaları ve bölgede kadınların kooperatiflere katılım isteğinin artması nedeniyle tercih edilmiştir. Çalışmada, katılımcılardan elde edilen veriler belirli bir noktada tekrarlanmaya başladığında, araştırma durdurulmuş ve örneklem büyüklüğü bu noktada sabitlenmiştir. Nitel araştırmalarda, ideal örneklem büyüklüğünün temel kuralı, verilerin doyuma ulaşarak tekrar etmeye başladığı aşamadır; bu sayı ister bir, ister yüz olsun, esas olan bu döngüdür (Baltacı, 2018, s.262).

Araştırmada nitel bir yaklaşım benimsenmiş ve temel analiz tekniği olarak içerik analizi kullanılmıştır. İçerik analizi, benzer nitel verileri belirli kavramlar, kategoriler ve temalar çerçevesinde bir araya getirip, okuyucunun anlayabileceği şekilde düzenleyerek yorumlama sürecidir (Yıldırım ve Şimşek, 2011, s.227). Çalışmanın analiz sürecinde, görüşmelerden elde edilen veriler önemli kavramlar ve temalar etrafında kodlanmıştır. Kodlama işlemi, Maxqda programı kullanılarak gerçekleştirilmiştir.

Çalışmada yüz yüze gerçekleştirilen görüşmeler ortalama 22 dakika sürmüştür. Görüşmelerden önce randevu alınmış ve katılımcıların kendilerini rahat ve müsait hissettikleri bir günde yapılmıştır. Görüşme öncesinde genel bir sohbet ortamı sağlanmış ve araştırmacı ile katılımcı arasında samimi bir atmosfer oluşturulmuştur. Ayrıca, katılımcılara araştırma hakkında bilgi verilmiş ve katılım onayı alındıktan sonra görüşme formu doldurulmuştur. Görüşme sırasında katılımcılar dikkatle dinlenmiş ve notlar alınmış; dikkatlerini dağıtabilecek söylem ve davranışlardan kaçınılmıştır. Görüşme sonunda katılımcılara eklemek istedikleri herhangi bir şey olup olmadığı sorularak araştırma sonlandırılmıştır.

Bu çalışmada, kadınların ekonomik yaşamlarındaki sorunları, teorik çerçeveye dayanarak ele alınmıştır. Batı Akdeniz illerinde faaliyet gösteren kadın kooperatiflerinin kadınların yaşamlarında ne tür dönüşümler yarattığı ve kadınların ekonomik sorunlarına nasıl bir çözüm getirdiği bu çalışmanın odak noktasıdır. Bu genel amaç

doğrultusunda çalışmada “Kadın kooperatifi, kadınların ekonomik yaşamlarında nasıl bir değişim yarattı? Kadın kooperatifi, kadınların ekonomik yaşamlarında karşılaştığı sorunlara çözüm sağlamakta mıdır?” sorularına yanıt aranmıştır.

5. Bulgular

Saha çalışması yoluyla elde edilen verilerin analizine ilişkin sonuçları içeren bu bölümde, araştırma bulguları, katılımcılara ait demografik ve sosyo ekonomik bilgilerin yanı sıra mülakat sonuçlarına dayalı belirlenen kategorileri içermektedir.

Tablo 1: Katılımcılara İlişkin Demografik ve Ekonomik Bilgiler

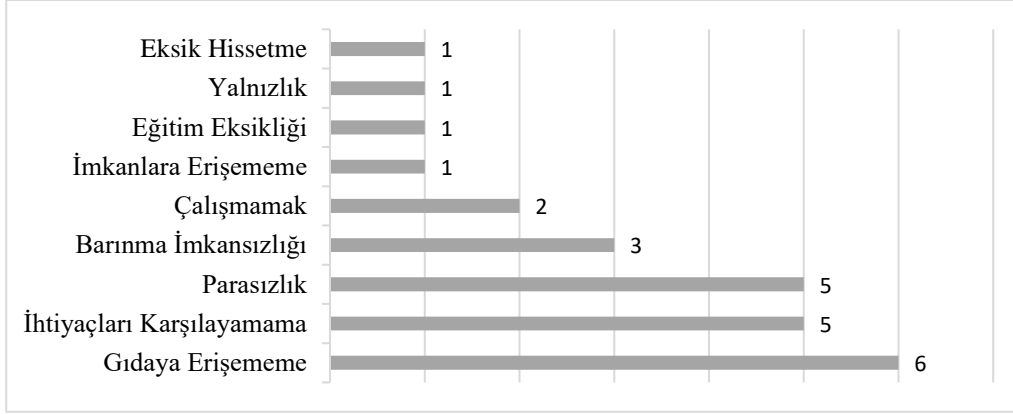
<i>Katılımcılar</i>	<i>Yaş</i>	<i>Meslek</i>	<i>Eğitim Düzeyi</i>	<i>Medeni Hali</i>	<i>İş Deneyimi</i>	<i>Kooperatiften Elde Ettiği Gelir</i>
<i>K1</i>	47	Ev Hanımı	Lise	Evli	Var	100₺
<i>K2</i>	49	Ev Hanımı	Lise	Evli	Var	3.000₺
<i>K3</i>	53	Ev Hanımı	İlkokul	Evli	Var	500₺-1.000₺
<i>K4</i>	27	Ev Hanımı	Lise	Evli	Var	3.000₺
<i>K5</i>	43	Pastacı	Lisans	Dul	Var	3.000₺
<i>K6</i>	42	Ev Hanımı	Lise	Evli	Var	3.000₺
<i>K7</i>	55	Ev Hanımı	Lise	Evli	Var	250₺
<i>K8</i>	33	Ev Hanımı	Ön Lisans	Bekar	Var	300₺
<i>K9</i>	48	Ev Hanımı	İlkokul	Evli	Yok	1.500₺
<i>K10</i>	57	Ev Hanımı	İlkokul	Evli	Var	1.000₺
<i>K11</i>	47	Ev Hanımı	İlkokul	Evli	Yok	5.000₺
<i>K12</i>	40	Arıcı	Ön Lisans	Dul	Var	7.000₺
<i>K13</i>	36	Ev Hanımı	Lise	Evli	Var	100₺
<i>K14</i>	47	Ev Hanımı	İlkokul	Evli	Var	1.200₺
<i>K15</i>	36	Ev Hanımı	Ortaokul	Evli	Var	600₺
<i>K16</i>	43	Usta Öğretici	Lise	Evli	Var	300₺

Katılımcıların 27 ile 57 yaş aralığında olduğu ve yaş ortalamasının 43 olduğu tespit edilmiştir. Araştırmada katılımcıların ağırlıklı olarak ev hanımı, evli ve en az bir çocuk sahibi ve farklı eğitim düzeylerine sahip oldukları görülmektedir. Ayrıca katılımcıların kooperatiften elde ettikleri gelirin sabit ve düzenli olmadığı, düşük seviyede olduğu ortaya çıkmıştır.

5.1. Yoksulluk Algısı

Yoksulluk algısı kategorisine ilişkin katılımcıların görüşleri doğrultusunda oluşturulan kodlar ve frekansları¹ Grafik 1’de yer almaktadır.

¹ Araştırmada belirtilen frekanslar katılımcıların görüşlerine karşılık gelen kodu tekrarlama sıklığını ifade etmektedir.

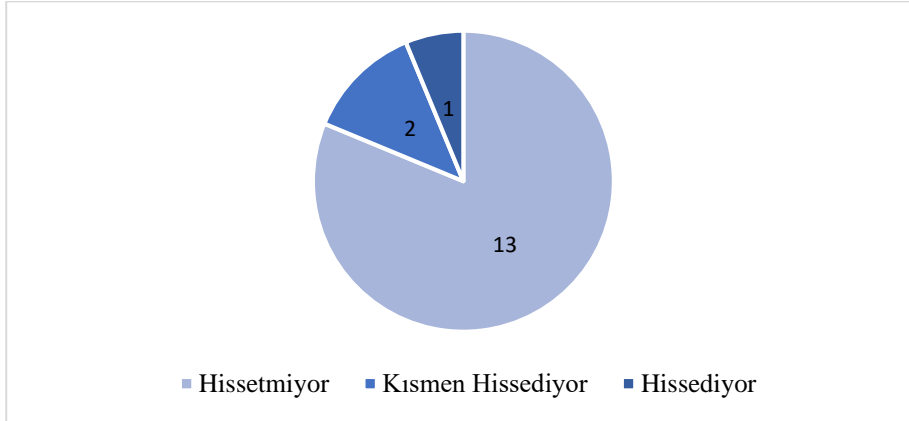
Grafik 1: Yoksulluk Algısı Kategorisine Ait Katılımcı Görüşleri

Grafik 1’de katılımcıların yanıtları doğrultusunda dokuz farklı kod oluşturulmuştur. Katılımcıların görüşlerine göre en fazla vurgulanan kavramlardan “gıdaya erişememe,” “ihtiyaçları karşılayamama,” “parasızlık” kodları ile birlikte “barınma imkansızlığı” kodu oluşmuştur. Bu kodlara ait bazı görüşler aşağıda belirtilmiştir.

Gıdaya erişememe koduna ilişkin K9, “*yoksulluk bir ekmeğin bile olmaması, o gün akşam o sofraya hiçbir şey koyamamak, hepsini gördük, hepsini yaşadık, hepsini geçirdik (gözleri doluyor).*” ifadesini kullanırken, ihtiyaçları karşılayamama koduna ilişkin K2, “*yoksulluk bence insanın maddi olarak ihtiyaçlarını karşılayamaması her ihtiyacına ulaşamaması.*” görüşünü belirtmiştir. Parasızlık koduna ilişkin K1, “*yoksulluk deyince haliyle para geliyor akla yani mesela herkesin yaşam standardı farklıdır 5000 lira da bir insan için yoksulluk sınırıdır 50.000 lira içinde yoksulluk deyince ilk önce parasızlık geliyor tabii.*” ifadesini kullanırken, barınma imkansızlığı koduna ilişkin K4, “*yoksulluk bence hani evin olmaması, dışarıda kalman, aç susuz olman, yani en kötü şey bana göre.*” ifadesinde bulunmuştur.

5.2. Yoksul Hissetme Durumu

Yoksul hissetme durumu kategorisine ilişkin katılımcıların görüşleri ile birlikte oluşturulan kodlar ve frekansları Grafik 2’de yer almaktadır.

Grafik 2: Yoksul Hissetme Durumu Kategorisine Ait Katılımcı Görüşleri

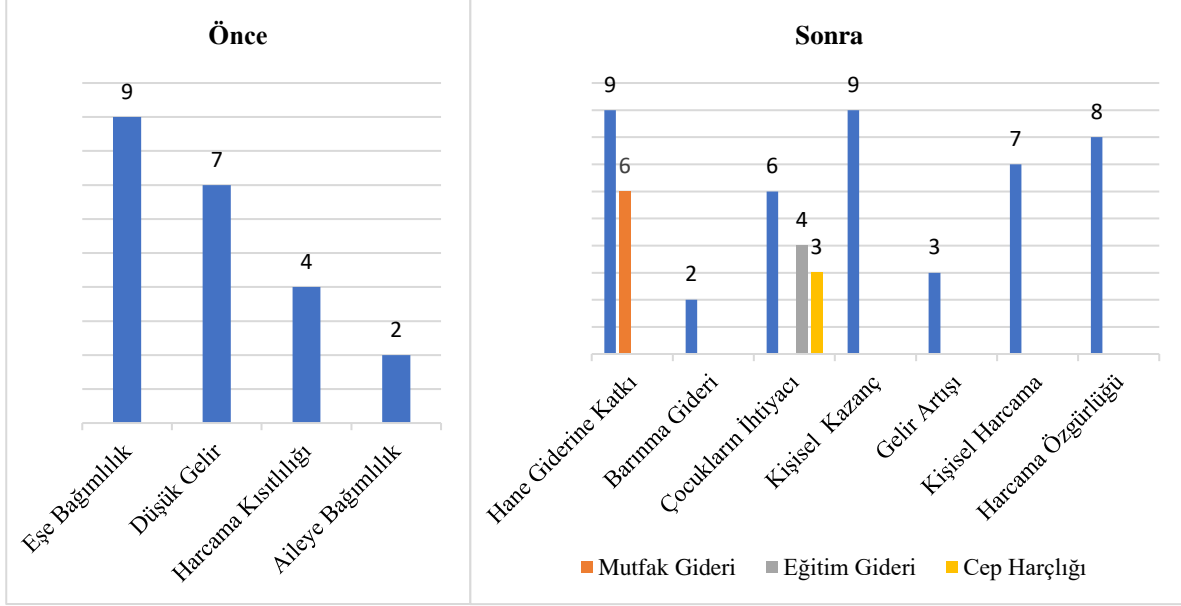
Grafik 2’de katılımcıların üç farklı yanıt yer verdikleri görülmektedir. Katılımcıların görüşlerine göre en fazla ‘hissetmiyor’ kodu vurgulanırken ayrıca ‘kısmen hissediyor’ ve ‘hissediyor’ kodları da oluşmuştur. Bu kodlara ait bazı görüşler aşağıda belirtilmiştir.

Hissetmiyor koduna ilişkin K4, “*yok hissetmiyorum yani çok şükür evim var yani yemek bulabiliyorum hani yiyoruz içiyoruz Allah’a şükür o şekilde.*” yanıt verirken; kısmen hissediyor koduna K15, “*nasıl söyleyeyim yoksul da değiliz de yani çok da iyi değiliz açıkçası ne diyeyim size hani ne acı öldürür ne de güldürür derler ya aynı o durumdayız.*” ifadesini kullanmıştır. Hissediyor koduna ilişkin K10 “*pek yoksul hissediyorum, savurgan parayı buldu mu da har vurup harman savuruyor o yüzden acaba yarınım ne olacak diye düşünüyorum yani o yüzden kendimi yoksul hissediyorum.*” şeklinde ifade edilmiştir.

5.3. Temel İhtiyaçları Karşılama Durumu

Temel ihtiyaçları karşılama durumu kategorisine ilişkin katılımcıların görüşleri ile birlikte oluşturulan kodlar, alt kodlar ve frekansları Grafik 3'te karşılaştırmalı olarak yer almaktadır.

Grafik 3: Kooperatife Katılım Öncesi ve Sonrası Temel İhtiyaçlarını Karşılama Durumuna Ait Katılımcı Görüşleri

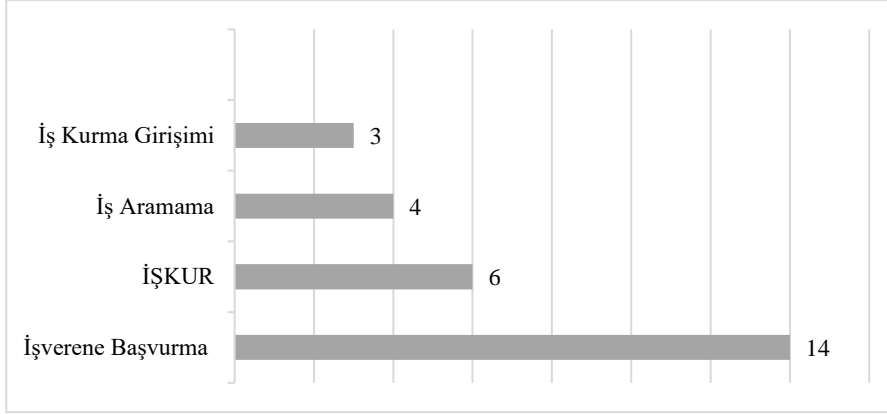
Grafik 3'te katılımcıların kooperatife katılmadan önce ve sonra temel ihtiyaçlarını karşılama durumlarına ilişkin yanıtlara yer verilmektedir. Katılımcıların görüşlerine göre kooperatife katılmadan önce “eşe bağımlılık,” “düşük gelir,” ve “harcama kısıtlılığı” kodları sıklıkla vurgulanmıştır. Kooperatife katıldıktan sonra ise “hane giderine katkı,” “kişisel kazanç,” “harcama özgürlüğü” ve “kişisel harcama” kodlarına daha fazla değinilmiş olup hane giderine katkı kodunun alt kodu olarak “mutfak gideri” ve çocukların ihtiyacı kodunun alt kodu olarak “eğitim gideri” ve “cep harçlığı” alt kodları vurgulanmıştır. Bu kodlara ait bazı görüşler aşağıda belirtilmiştir.

Kooperatife katılım öncesi eşe bağımlılık koduna ilişkin K15, “*Önceden eşimden zaten ücret alıyorum yani harçlığı eşimden alıyorum aldığım harçlığın fiyatı aldığım para belli.*” ifadesini kullanmıştır. Düşük gelir kodu için K11, “*öncesinde sadece hayvan o kadar gelirimiz yok yani lavantamız vardı ama gelir yoktu.*” şeklinde açıklama yapmıştır.

Kooperatife katılım sonrası hane giderine katkı koduna ilişkin K3, “*El sanatlarına tamamen aile bütçesine katkıda bulunup beni ne bilim evimin bir elektriğini ödeyeyim bir şeyini ödeyeyim şeyiyle başladım bu şekilde devam etti.*” ifadesinde bulunmuş olup hane giderine katkı kodunun alt kodu olan mutfak gideri koduna ilişkin K14, “*Buradan aldığım ile bir çıkıp market ihtiyacımı görebiliyorum mesela ekmeğini alabiliyorsun evine giderken yani katkıları bana bu oldu.*” şeklinde açıklamada bulunmuştur. Kişisel kazanç koduna ilişkin K13, “*yani kendi param oldu en azından Allah'ın izni bu eşime bir şey demeden kendim alabiliyorum istediğim bir şeyi alabiliyorum yani çok faydası oldu kooperatifin.*” ifadesinde bulunmuştur.

5.4. Kooperatif Öncesi İş Arama Çabası

Kooperatif öncesi iş arama çabası kategorisine ilişkin katılımcıların görüşleri ile birlikte oluşturulan kodlar ve frekansları Grafik 4'te yer almaktadır.

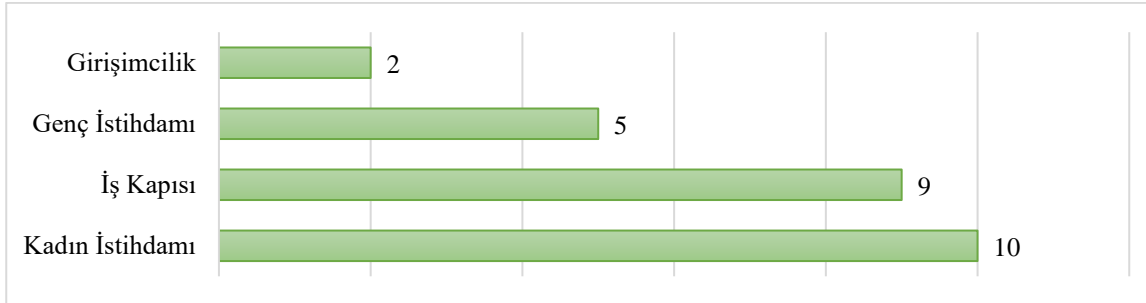
Grafik 4: Kooperatif Öncesi İş Arama Çabası Kategorisine Ait Katılımcı Görüşleri

Grafik 4’te katılımcıların görüşlerine ilişkin en fazla “işverene başvurma” ve “İŞKUR” sıklıkla vurgulanmaktadır. Bazı katılımcılar ise “iş arama” ve “iş kurma girişimi” görüşlerine değinmektedir. Kodlara ilişkin bazı katılımcı görüşleri aşağıda yer almaktadır.

İşverene başvurma koduna ilişkin K14, “*başka yerlere şöyle başvurduğum okullara işte hademe alındığı zaman oralara şey ettik devlet şeylerinden kurumlardan işçi olarak temizlik işçileri alındığı zaman oralara oralardan da bir sonuç çıkmadı o yüzden kooperatiften devam ettik. Yapabileceğim işlere girmek için çaba gösterdim ama nasip olmadı.*” şeklinde ifade edilmiştir; İŞKUR koduna ilişkin K15, “*dediğim gibi daha önce de söylediğim gibi İŞKUR’a defalarca başvurduğum.*” açıklamasında bulunmuştur.

5.5. Katılımcıların İşsizliği Kooperatif Açısından Değerlendirmesi

Katılımcıların işsizliği kooperatif açısından değerlendirme kategorisine ilişkin katılımcıların görüşleri ile birlikte oluşturulan kodlar ve frekansları Grafik 5’te yer almaktadır.

Grafik 5: Katılımcıların İşsizliği Kooperatif Açısından Değerlendirmesi Kategorisine Ait Katılımcı Görüşleri

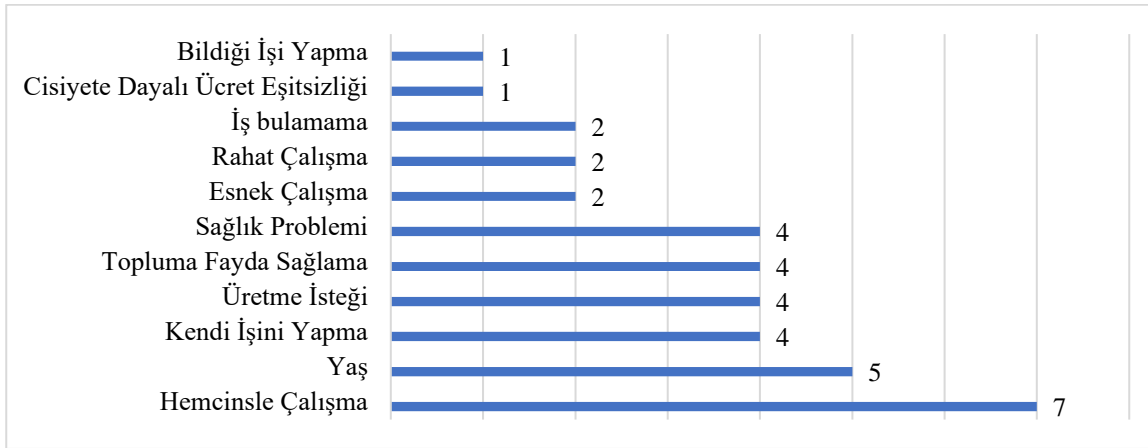
Grafik 5’te Katılımcıların görüşlerine göre en fazla vurgulanan kavramlardan “kadın istihdamı”, “iş kapısı” ve “genç istihdamı” kodları oluşmuştur. Kodlara ait bazı görüşler aşağıda belirtilmiştir.

Kadın istihdamı koduna ilişkin K12, “*şimdi sabun üretim tesisi de kurduk ya kadınlarımız 12 kadınıma da sigorta başlattık biz ya pazar buldukça biz aslında daima böyle çalışanlarımızın olmasını istiyoruz.*” ifadesini kullanmıştır. İş kapısı koduna ilişkin K1, “*yani iş isteyen olursa çalışmak isteyen haliyle bizde tabii şartlar uyarınca çalıştırıyoruz günlük yevmiye ile mesela elimizden geldiğince istihdam sağlamaya çalışıyoruz.*” şeklinde açıklamada bulunurken genç istihdamı koduna ilişkin K12, “*biz şu an küçük çaplı aslında bu işsizlik sorunu çözebiliyoruz köydeki gençlerimizin de. Mesela üniversitede okuyorlar geliyorlar sezonda bizim kooperatifte çalışıyorlar sigortalarını da yapıyoruz başlar başlamaz ilk defa biz başlattık mesela yaptık sigortalarını.*” ifadesinde bulunmuştur.

5.6. Ücretli İstihdam Yerine Kadın Kooperatifini Tercih Etme Nedeni

Ücretli istihdam yerine kadın kooperatifini tercih etme nedeni kategorisine ilişkin katılımcıların görüşleri ile birlikte oluşturulan kodlar ve frekansları Grafik 6’da yer almaktadır.

Grafik 6: Ücretli İstihdam Yerine Kadın Kooperatifini Tercih Etme Nedeni Kategorisine Ait Katılımcı Görüşleri

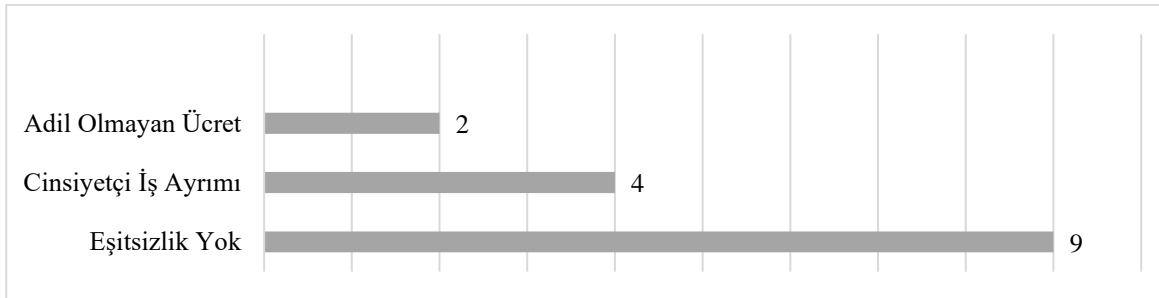
Grafik 6’da katılımcıların yanıtları doğrultusunda on bir farklı kod oluşturulmuştur. Katılımcıların görüşlerine göre en fazla vurgulanan “hemcinsle çalışma” ve “yaş” kodlarıdır. Bununla birlikte “kendi işini yapma”, “toplumsal fayda sağlama”, “üretme isteği” ve “sağlık problemi” de sıklıkla tekrar edilen diğer kodlar arasındadır. Bu kodlara ait bazı görüşler aşağıda belirtilmiştir.

Hemcinsle çalışma koduna ilişkin K13, “kadın kadına çalışmak daha rahat geliyor bana göre diğer işlerde de hani böyle insan nasıl deyim mesela erkeklerin yanında çalışmaktansa kadınlarla çalışmak daha rahat kooperatifimizde de hep bayan olduğu için daha güzel” ifadesini kullanırken, yaş koduna ilişkin K3, “başvurularım oldu ama yaşımdan ötürü almadılar yani bazı yerler bayan olduğumuz için, bazı yerler de yaş ileri yapamazsınız işte kaldıramazsınız, yok çocuğun var, izin, bilmem ne öyle şeyler dediler.” ifadesini kullanmıştır. Kendi işini yapma koduna ilişkin K1, “burada üyesin ama kendi işinin de bir nevi patronu sayılıyorsun eşit haklara sahipsin o güzel.” açıklamasını yapmıştır. Sağlık problemi koduna ilişkin K14, “Sağlık problemlerinden dolayı yani maaşlı çalışmam için bir yerde sürekli her gün çalışmam gerekiyor ama burada işimiz olduğu zaman yapıyoruz sadece. Sadece belirli saatlerde dükkân açıyorum ben hem evimin içinde kalmıyorum hem çocuklarımı ihmal etmiyorum hem de buranın işlerini yapıyorum.” ifadesinde bulunmuştur.

5.7. Kooperatif Öncesi İş Deneyiminde Yaşanan Ücret Eşitsizlikleri

Kooperatif öncesi iş deneyiminde yaşanan ücret eşitsizlikleri kategorisine ilişkin katılımcıların görüşleri ile birlikte oluşturulan kodlar ve frekansları Grafik 7’de yer almaktadır.

Grafik 7: Kooperatif Öncesi İş Deneyiminde Yaşanan Ücret Eşitsizlikleri Kategorisine Ait Katılımcı Görüşleri

Grafik 7’de katılımcıların kooperatif öncesi iş deneyiminde yaşanan ücret eşitsizliklerine ilişkin görüşlerden üç farklı kod oluşturulmuştur. Katılımcıların görüşlerine göre kooperatife katılmadan önce “eşitsizlik yok,” “cinsiyetçi iş ayrımı,” ve “adil olmayan ücret” ifadeleri sıklıkla vurgulanmıştır.

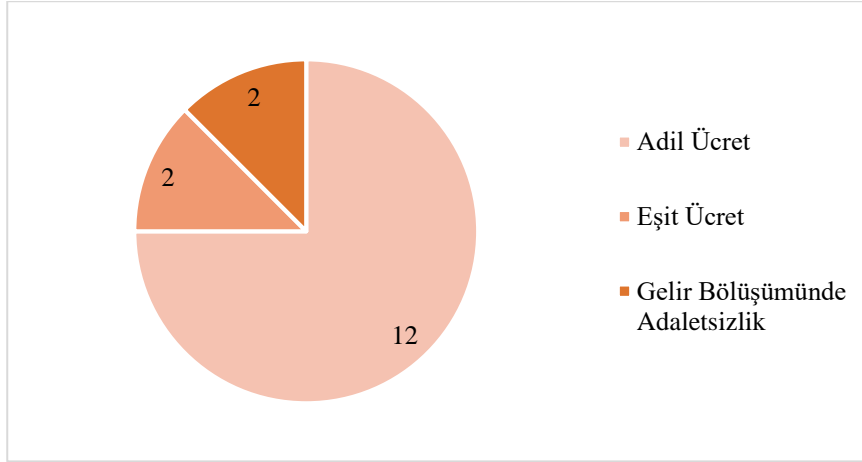
Eşitsizlik yok koduna ilişkin K8, “yaşamadım ama dediğim gibi yalvaç çok küçük bir yer olduğu için hep bizim çalışma ücretleri çok cüzi fiyatlar oluyor yani mesela bir asgari ücret alamıyoruz bir çalıştığımız bir yerde daha az ücret veriliyor genelde” ifadesini, cinsiyetçi iş ayrımı koduna ilişkin K4, “mesela temizlik bölümümüz oluyordu AVM’de çalışırken ama erkeklere yaptırılmıyordu genelde kadınsınız diye size daha çok daha rahat iş veriyorlardı sürekli sizin üstünüze en çok ben yapıyordum yani öyle hissediyordum erkeklere pek bu konuda yüklenmiyorlardı.” ifadesini kullanmıştır. Adil olmayan ücret koduna ilişkin K14, “mesela mermer fabrikası

ile çalıştık tabii ki erkekler fazla alıyordu biz asgari ücret alıyorduk ama erkeklerin çoğu fazla alıyordu onların güç şeyi daha yüksekti mesaiye kalabiliyorlardı, meseleleri fazla oluyordu dolayısıyla maaşları fazla oluyordu.” açıklamasında bulunmuştur.

5.8. Ücret Eşitsizliğinin Kooperatif Açısından Değerlendirilmesi

Ücret eşitsizliğinin kooperatif açısından değerlendirilmesi kategorisine ilişkin katılımcıların görüşleri ile birlikte oluşturulan kodlar ve frekansları Grafik 8’de yer almaktadır.

Grafik 8: Ücret Eşitsizliğinin Kooperatif Açısından Değerlendirilmesi Kategorisine Ait Katılımcı Görüşleri

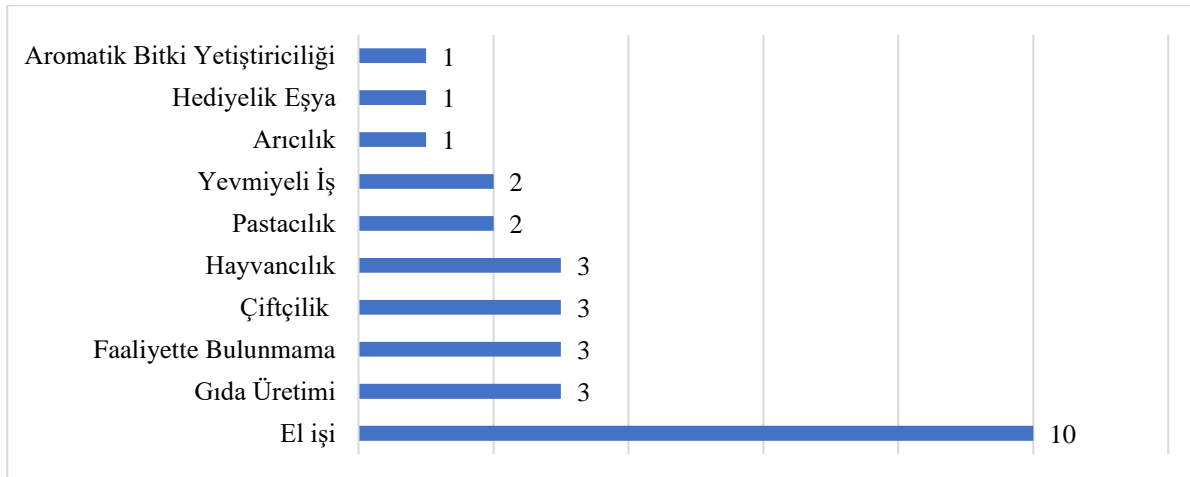
Grafik 8’de ücret eşitsizliğinin kooperatif açısından değerlendirilmesine ilişkin görüşlerden üç farklı kod oluşturulmuştur. Katılımcıların görüşlerine göre ücret eşitsizliğini kooperatif açısından değerlendiren katılımcıların büyük çoğunluğu “adil ücret” vurgusu yapmıştır. Bazı katılımcılar ise “eşit ücret” ve “gelir bölüşümünde adaletsizlik” ifadelerini sıklıkla vurgulanmıştır.

Adil ücret koduna ilişkin K3, “bizde eşitsizlik yok herkes kendi ürününü satıyor bizde kendi parasını kendisi alıyor yani kooperatif belli bir şey alıyor toplu sipariş olursa onun dışında herkes kendi yaptığı ürününün parasını kendisi alıyor yani ücret konusunda asla bir eşitsizlik yaşamıyoruz o yüzden.” ifadesini kullanırken, eşit ücret koduna ilişkin K1, “bizim kooperatifimizde eşitsizlik söz konusu değil herkes aynı ücreti alıyor.” açıklamasında bulunmuştur. Gelir bölüşümünde adaletsizlik koduna ilişkin K13, “ topladığımız parayı bölüp herkese eşit bir şekilde yapıyoruz ama bu eşit oluyor mu olmuyor bence herkes hani zamanında oluyor geldiği zaman oluyor çalıştığı zaman da oluyor çalışmadığı zaman da oluyor. Hani bazen insan geliyor sadece oturuyor ama sen işliyorsun eşitsizlik çok oluyor maalesef.” ifadesinde bulunmuştur.

5.9. Kooperatif Öncesi Gelir Getirici Faaliyetler

Kooperatif öncesi gelir getirici faaliyetler kategorisine ilişkin katılımcıların görüşleri ile birlikte oluşturulan kodlar ve frekansları Grafik 9’de yer almaktadır.

Grafik 9: Kooperatif Öncesi Gelir Getirici Faaliyetler Kategorisine Ait Katılımcı Görüşleri

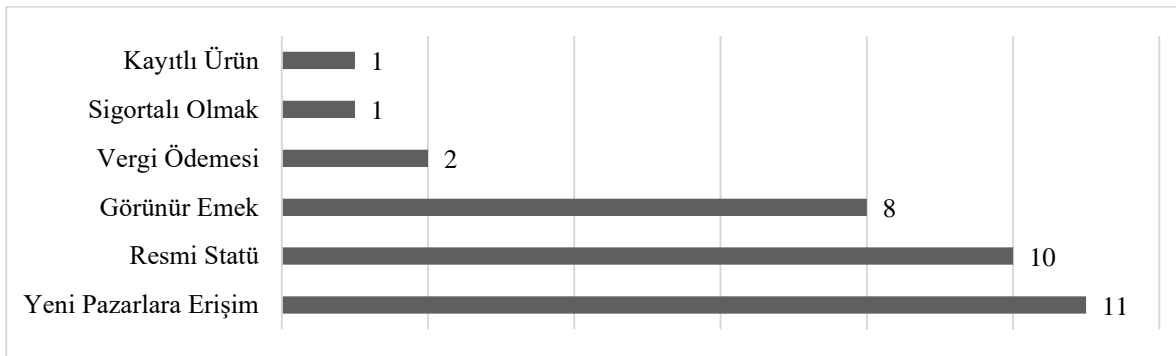
Grafik 9’da kooperatife katılmadan önce katılımcıların gelir getirici faaliyetlerine ilişkin elde edilen görüşlerden on farklı kod oluşturulmuştur. Katılımcıların görüşlerine göre kooperatif öncesi gelir getiren faaliyetler kategorisinde katılımcıların büyük çoğunluğu “el işi” vurgusu yapmıştır. Bazı katılımcılar ise “gıda üretimi”, “faaliyette bulunmama”, “çiftçilik”, “hayvancılık” ifadelerini içeren kodları sıklıkla vurgulamıştır.

El işi kodu ve gıda üretimi koduna ilişkin K2, “*daha öncesinde de el işi, şal falan ördüm, yazma falan ördüm oya bu şekilde ufak tefek katkılar yapmak istiyordum eve yani bu şeklide çalışmalarım oldu.*” ifadesinin yanı sıra gıda üretimi kodu için, “*evden yöresel gıdalar yapıyordum işte içli köfte, su böreği, mantı, sarma gibi şeyler bunları yapıyordum.*” açıklamasında bulunmuştur. Hayvancılık kodu ve çiftçilik kodu için K14, “*hayvancılık yaptığım dönemlerde peynir yapıp satıyordum. Mesela isteyenlere peynir veriyordum.*” ile “*yani tarlalara ektiğimiz sebzeler eden şeylerden yapıp satıyorduk.*” ifadelerinde bulunmuştur.

5.10. Kooperatifte Kayıtlı Çalışmanın Faydaları

Kooperatifte kayıtlı çalışmanın faydaları kategorisine ilişkin katılımcıların görüşleri ile birlikte oluşturulan kodlar ve frekansları Grafik 10’da yer almaktadır.

Grafik 10: Kooperatifte Kayıtlı Çalışmanın Faydaları Kategorisine Ait Katılımcı Görüşleri

Grafik 10’da kooperatifte kayıtlı çalışmanın faydalarına ilişkin elde edilen görüşlerden altı farklı kod oluşturulmuştur. Katılımcıların görüşlerine göre katılımcıların büyük çoğunluğu “yeni pazarlara erişim” vurgusu yapmış olup bazı katılımcılar ise “resmi statü” ve “görünür emek” kodlarına ilişkin görüşlerini sıklıkla vurgulamıştır.

Yeni pazarlara erişim kodu için K1, “*daha çok pazar buluyorlar kooperatife girince fuarlar oluyor fuarlara mesela gönderiyoruz fuarlarda satıyorlar, sipariş alıyorlar daha çok yapıyorlar daha çok kazanyor kadınlar.*” ifadesini kullanmıştır. Resmi statü kodu için K6, “*en azından bir kimliğimiz oldu yani şu anda herhangi bir resmi kuruma gittiğimiz zaman ya da bir yerde birileriyle konuşurken bizim artık bir kimliğimiz var kooperatifimizin adı altında birçok şeyi daha rahat yapabiliyoruz.*” ifadesinde bulunurken, görünür emek kodu için K8, “*daha çok kişiye talep edebiliyoruz şimdi evde sadece bizim komşularımız ya da çevremiz tanyordu bu satış yapabildiğimiz yer daha dardı daha çok satış ve daha çok emek sarf ederek daha çok satış yapmış oluyoruz.*” açıklamasında bulunmuştur.

6. Sonuç ve Öneriler

Çalışma, kadınların kooperatife katıldıktan sonra yaşamlarında meydana gelen değişimleri ve bu değişimlerin yanı sıra ekonomik yaşamlarında karşılaştıkları sorunlara karşı kadın kooperatiflerinin çözüm sağlayıp sağlamadığını değerlendirmeyi amaçlamıştır. Bu amaç doğrultusunda katılımcıların kadın kooperatifine katılmadan önce ve sonraki yaşam deneyimlerinden elde edilen veriler değerlendirilmiştir.

Çalışma, kadın kooperatiflerinin yoksullukla mücadeledeki etkilerini detaylandırarak önemli bulgular sunmaktadır. Katılımcıların yoksulluk algıları, genellikle temel ihtiyaçlara erişim eksikliği ve parasızlık olarak tanımlanmıştır. Katılımcıların %81,3’ü kendilerini yoksul hissetmemekte, %12,5’i kısmen yoksul hissetmektedir; bu durumun, kooperatiftan elde edilen gelirle temel ihtiyaçlarını karşılama yeteneği ve bireysel yoksulluklarını hane geliri ile birlikte değerlendirmeleri ile ilgili olduğu görülmektedir. Kooperatif öncesi elde edilen düşük kazanç ve eş gelirine bağımlı yaşama sebebiyle katılımcıların temel ihtiyaçlarını karşılayamama durumu, kooperatif sonrası artan bireysel gelir ve özgürce harcamalar ile değişmiştir. Ancak kooperatife katılım sonrası elde edilen gelirlerin kadınların temel ihtiyaçlarını yeterince karşılamadığı, dolayısıyla yoksulluk sorununun tam anlamıyla çözülmediği tespit edilmiştir.“. Nitekim katılımcıların yoksulluk durumları değerlendirildiğinde, elde ettikleri gelirle bireysel yoksulluklarında değişim yaşadıkları açıkça

görülmektedir. Bu değişimin yanı sıra, araştırmada, kadın kooperatiflerinin yoksullukla mücadelede aracı bir rol üstlenerek kadınların yoksulluk sorununa kısmen de olsa çözüm sağladığı ortaya çıkmıştır. ’

Kadın kooperatiflerinin kadınların ekonomik yaşamlarında yarattığı değişimler bağlamında işsizliği değerlendirmek önemlidir. Kooperatif öncesi işsiz kaldıkları dönemde katılımcıların farklı yöntemlerle iş aramaya çalıştıkları görülmüştür. Çoğunluğu doğrudan işverene başvurarak iş bulma çabası göstermiş, ancak haklarını alamamaları veya istedikleri gibi bir iş bulamamaları nedeniyle işten ayrılmak zorunda kalmışlardır. Bazı katılımcılar ise İŞKUR aracılığıyla kısa süreli geçici işlerde çalışmışlardır. Bu süreçte özellikle kırsal alanda yaşayan kadınların iş bulma sorunu yaşadığı görülmüştür. Ayrıca katılımcılar, işsizliklerini gidermek amacıyla kendi işlerini kurma girişimlerinde bulunmuşlardır. Ev kadınları, ev eksenli çalışmak istemeleri sebebiyle veya çocuk sahibi olduktan sonra iş aramaktan vazgeçmiş; bazıları ise ücretsiz aile işçisi olarak hayvancılık ve çiftçilik yapmaya devam etmiştir. Kadınların özellikle kırsal alanda karşılaştıkları iş bulma zorlukları ve insana yakışır iş koşullarına sahip olma isteği, onları kooperatif çatısı altında bir araya getiren önemli bir faktör olmuştur. Ayrıca kırsal alanlarda iş bulma zorluğu yaşayan kadınlar için kooperatiflerin esnek çalışma saatleri ve sosyal güvence sunması önemli bir avantaj olarak öne çıkmaktadır. İş bulamayan kadınlara bir kapı açan kadın kooperatifleri hem işsizlik sorununa çözüm sunmakta hem de kadınların ekonomik güçlenmesine katkı sağlamaktadır.

Katılımcıların çoğu kooperatif bağlamında işsizliği değerlendirdiklerinde ise kadın kooperatiflerinin kadın istihdamı sağlama açısından önemli bir araç olduğunu belirtmiştir. Kadın kooperatifleri, iş bulamayan kadınlar ve gençler için farklı iş imkanları sunarak yaşamlarında değişim yarattığı gibi işsizlik sorununu çözmede etkili bir mücadele yöntemi olarak öne çıkmaktadır. Özellikle işsizlikle mücadele eden kadınlar, kooperatiflere katıldıktan sonra ekonomik bağımsızlık kazandıklarını ve gelirlerinde artış olduğunu ifade etmişlerdir. ’

Çalışmadan elde edilen veriler, kadın kooperatiflerinin kırsal alanlarda kadınların istihdam sorunlarına çözüm sağlayan etkili bir araç olduğunu göstermektedir. Katılımcılar, kadın kooperatiflerini birlikte çalıştıkları kadınlarla daha güçlü iletişim kurup kendilerini daha rahat ifade edebildikleri bir çalışma ortamı sağladığı için tercih etmişlerdir. Ayrıca katılımcılar, yaş ayrımcılığına maruz kalmaları nedeniyle iş bulma fırsatlarının azaldığını belirtmiş ve her yaş grubuna hitap eden bir çalışma ortamı sunduğu için kadın kooperatiflerini tercih ettiklerini ifade etmişlerdir. Bununla birlikte, kadın kooperatiflerini bağımsız bir şekilde çalışabilecekleri ve kendi işlerinin sahibi olabilecekleri bir alan olarak görürken, özel sektördeki baskılardan kaçınma, yeterince bilgi sahibi olmadan çalıştıkları işlerde yaşadıkları memnuniyetsizlik nedeniyle kooperatifleri tercih ettiklerini ve kooperatiflerde becerilerine uygun işler yaparak bu becerileri geliştirme fırsatı bulduklarını ifade etmişlerdir. Ayrıca, üretim yaparak kazanç elde etme isteği, kadınların kooperatife katılmalarının bir diğer önemli nedenidir. Kooperatiflerin esnek çalışma saatleri, eşitsizliklerin olmaması ve izin konusundaki özgürlükler gibi avantajları, özellikle kırsaldaki kadınlar için cazip hale gelmektedir. Sonuç olarak kadın kooperatifleri, işsizlik sorunuyla mücadele eden kadınların iş hayatına katılımlarını teşvik ederek, kadınların görünmez emeklerini ekonomiye kazandırarak hayatlarında meydana getirdiği değişimlerle istihdam sorununa etkili bir çözüm sunan bir araç olarak öne çıkmaktadır.

Kadın kooperatiflerinin kadınların ekonomik yaşamlarında yarattığı değişimler bağlamında cinsiyete dayalı ücret eşitsizliği değerlendirilmiştir. Kooperatif öncesi iş deneyimlerinde ücret eşitsizliği yaşamadıklarını belirtmiştir. Küçük yerleşim yerlerinde sınırlı iş imkânları ve sabit ücretler, kadınların eşitsizlik yaşamamasının temel nedenlerindedir; ayrıca, İŞKUR aracılığıyla istihdam edilen katılımcılar, ücretlerinin resmi olarak ödenmesi sayesinde eşitsizlikle karşılaşmadıklarını belirtmişlerdir. Ücret eşitsizliği yaşayan katılımcılar, cinsiyetçi iş ayrımı ve kadınların bedensel güç eksikliği gibi önyargılar nedeniyle daha düşük ücretli işlere yönlendirildiklerini belirtmişlerdir; ayrıca, fazla mesai yaptırılmaması nedeniyle yüksek gelir elde etme imkânları olmamıştır. “”Katılımcılar, aynı işi yapmalarına rağmen erkeklerin daha yüksek ücret aldığı durumlarla karşılaştıklarını belirtmişlerdir. Ayrıca, erkeklerle eşit iş yapan kadınlara klişeleşmiş “kadın işi” olarak görülen görevler verilmiş ve bu görevler karşılığında erkeklerle aynı ücret ödenmesi, katılımcıların ücret konusunda adaletsizlik yaşadıklarını ortaya koymaktadır. Kooperatif sonrası katılımcıların ücret eşitsizliği değerlendirmeleri, büyük ölçüde adil ücret kavramına odaklanmaktadır. Katılımcıların büyük bir çoğunluğu, kooperatiflerde ücret konusunda haksızlık yaşanmadığını ve herkesin emeğinin karşılığı kadar ücret aldığını belirtmişlerdir. Bazı katılımcılar ise kooperatiflerin gelir bölüşümündeki adaletsizlikten bahsetmişlerdir. Kooperatif içinde daha az çalışan ve daha fazla çalışan ortakların aynı ücreti alması, gelirin adaletsiz bir şekilde bölüşülmesine neden olmaktadır. Bu adaletsizlik, cinsiyetten ziyade gelir bölüşümünden kaynaklanmaktadır. Dolayısıyla, kooperatifler genel olarak kadınlara adil ücret sağlasa da bazı katılımcılar ücret konusunda adaletsizlik yaşadıklarını ifade etmişlerdir. Cinsiyetleri nedeniyle eşitsizlik yaşayan katılımcıların kooperatif sonrasında adil bir ücret elde ederek önemli bir değişim yaşadıkları gözlemlenmiştir. Ayrıca, kooperatife

katılmadan önce ücret konusunda eşitsizlik yaşamayan kadınların kooperatif sonrasında da adil bir ücret alarak eşitsizlikle karşılaşmadıkları anlaşılmaktadır.

Kadın kooperatiflerinin kadınların ekonomik yaşamlarındaki etkileri açısından kayıt dışı çalışma ele alınmıştır. Katılımcılara kooperatif öncesi gelir getirici faaliyetleri sorulduğunda, çoğunluğunun el işi yaptığı, diğer katılımcıları ise ev kadını oldukları veya uygun iş bulamadıkları için üretime katılmamışlardır. Kooperatife katıldıktan sonra kayıtlı çalışma sistemine geçen katılımcılara, bu değişimin kendilerine sağladığı faydalar sorulduğunda, kooperatif aracılığıyla evde üretim yapan kadınların, yeni pazarlara erişerek daha geniş bir tüketici kitlesine ulaşabildikleri ve bu sayede daha fazla gelir elde etme fırsatı buldukları gözlemlenmiştir. Katılımcılar kayıtlı çalışmanın resmi statü kazandırma gibi bir fayda sağladığını belirtmişlerdir. Bu durum, katılımcıların kamu ve kooperatiflerle daha kolay iş birliği yapmalarını ve daha fazla fırsata erişimlerini sağlamıştır. Kooperatife katıldıktan sonra katılımcılar, daha geniş bir kitle tarafından tanındıklarını ifade etmişlerdir. Kooperatif öncesinde kısıtlı kişiler tarafından bilinen faaliyetler, kooperatif sonrası büyük kitlelere ulaşarak kadınların emeklerini görünür kılmaktadır. Bununla birlikte katılımcılar, kooperatif sonrası vergi ödemeye başladıklarını, sigortalı çalıştıklarını ve ürünlerini resmi olarak kaydettiklerini belirtmişlerdir. Ancak, sigortalı çalışmanın kooperatifler için önemli bir avantaj olmasına rağmen, yalnızca bir katılımcının bu hakkı elde ettiği görülmüştür. Kooperatiflerde sosyal güvence sağlayan bu uygulamanın yaygın olmamasının nedeni, kooperatif gelirlerinin düşük olması ve sosyal güvencenin maliyetli olmasıdır. Son olarak kadın kooperatifleri, kayıt dışı ekonomide düşük gelir elde eden kadınlara istihdam fırsatları sunarak kayıtlı ekonomiye geçişlerine yardımcı olmaktadır. Katılımcılar, sosyal güvenlik haklarına tam anlamıyla erişememelerine rağmen, kadınların kooperatif bünyesinde resmi bir statü kazanmaları ve emeklerinin daha görünür hale gelmesi sayesinde sosyal ve ekonomik açıdan fayda sağlamaktadır. Kadınların kayıt dışı çalışmalarının, kadın kooperatifleri aracılığıyla kayıtlı hale getirilmesi, bu kooperatiflerin kadınların kayıt dışı çalışma sorunlarına bir çözüm sunduğunu göstermektedir.

- Çalışma sonuçlarına dayanarak şu öneriler sıralanabilir. 2021 yılı itibariyle Batı Akdeniz (TR61) bölgesindeki 783.000 çalışmayan kadından 244.000'i, ev işleriyle meşgul oldukları için iş gücüne katılmamışlardır (TÜİK, 2022). Bu durumda, istihdama katılmayan birçok kadının ev işleri nedeniyle istihdamda yer almadığını göz önünde bulundurulduğunda, kadınların kooperatifler aracılığıyla iş gücüne katılmalarını sağlama potansiyelinin olduğu görülmektedir.
- Kadınların kadın kooperatifleri aracılığıyla elde ettikleri gelirin ihtiyaçlarını karşılayacak düzeyde olmaması, kooperatiflerin kadınların yoksulluğunu tamamen ortadan kaldırmadığını göstermektedir. Bu bağlamda kadın kooperatiflerinin pazar alanlarına erişim imkanları artırılmalı ve yeni gelir alanları oluşturulmalıdır.
- Kooperatiflerin üretim ve ürün çeşitliliği artırılarak ve bu doğrultuda destekler sağlanarak, daha fazla gelir elde etmeleri mümkün kılınmalıdır.
- Kooperatiflerin gelirini artırmak amacıyla ticari ilişkilerin yoğun olduğu bölgelerde kooperatif merkezlerinin konumlandırılması teşvik edilmelidir. Ayrıca, kooperatif ortaklarına satış, pazarlama, sosyal medya, reklam, tanıtım gibi alanlarda eğitimler verilerek gelir artışı desteklenmelidir.
- Kamu kurumlarının ihtiyaçları doğrultusunda gerçekleştirecekleri alımlarda, yeterince gelir sağlayamayan kadın kooperatiflerine öncelik tanınarak kooperatiflerin gelir elde etmelerine destek sağlanmalıdır.
- Kadınların daha fazla fuar, festival gibi etkinliklerde sosyalleşebilmesi ve yeni ticari ağlar oluşturabilmesi için, kadın kooperatiflerinin bu tür etkinliklere katılımı kolay ve ücretsiz hale getirilmelidir.
- Kamu ve özel eğitim kurumları aracılığıyla kooperatif ortaklarına kişisel gelişimlerini destekleyecek ve yeni beceriler kazandıracak eğitimler ücretsiz sunulmalıdır.
- Kooperatifçilik hakkında bilgi sahibi olmayan ve kooperatif kurmayı isteyen kadınlar için Ticaret İl Müdürlükleri tarafından kooperatifçilik mevzuatı ve çalışma yöntemlerine dair eğitimler düzenlenmelidir.
- Yaşları ilerlemiş olmasına rağmen çalışmak zorunda olan kadınlar, istihdam kurumları tarafından kooperatiflere yönlendirilmelidir.
- Cinsiyete dayalı ücret eşitsizliği sorununa bir çözüm rolü üstlenmek amacıyla kadınların kooperatifte çalıştıkları sürece, cinsiyet ayrımcılığına maruz kalmadan adil ücret alacaklarına dair farkındalıklarını artırmaya yönelik uygulamalar geliştirilmelidir.

- Kooperatife katılan kadınlar, gelir elde ederek ekonomik bağımsızlık kazanır, sosyalleşir ve iş sahibi olurlar. Bu süreç, kendilerine dayatılan cinsiyetçi rollerden bir ölçüde kurtulmalarına ve toplumun kadına bakış açısının değişmesine yol açmaktadır. Bu dönüşümün, toplumun diğer kesimlerine de yayılmasını sağlayacak politikalar geliştirilmelidir.
- Gelir elde edebilmek için ev eksenli faaliyet gösteren kadınların tespit edilip bu faaliyetlerin kooperatif çatısı altında kayıtlı ekonomiye geçişleri sağlanmalıdır.
- Kadın kooperatiflerinin yalnızca geleneksel kadın işleriyle sınırlı kalmayıp, inovatif ürünlerin üretimine yönelik çalışmalar yaparak sürdürülebilirliklerini sağlamaları mümkün olabilir. Bu yaklaşım, kooperatiflerin piyasada rekabet edebilme ve daha geniş bir pazara hitap etme fırsatı yaratabilir.

Kooperatif ortaklarının çoğunun sosyal güvenlik primlerini karşılayamadığı göz önüne alındığında, devletin kadın kooperatifi ortaklarına sosyal güvenlik primi desteği sağlaması düşünülmelidir.

Kaynaklar

Act Human. (2021). Sosyal Dayanışma Ekonomisi İçin Güçlü Kooperatifçilik.

Adar, A. Ş., Dedeoğlu, S., & Kurtuluş, G. (2023). Türkiye’de Kadın Kooperatifleri: Mevcut Durum Analizi, Kadın Güçlenmesi Ve İstihdam Yaratma Potansiyeli, *Çalışma ve Toplum*, 2(77), s. 1174-1208. doi:<https://doi.org/10.54752/ct.1280833>

Akar, B. G. (2024). Türkiye’de Kadın Kooperatiflerinin Statü Sorunu: Doğru Yerde Konumlanabilmek (İşçi Kooperatifleri Örneği), *Ömer Halisdemir Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 17(3), s. 603–625. doi:doi.org/10.25287/ohuiibf.1437683

Aksoy, A. D., & Günay, G. (2018). Türkiye’de Kadın Kooperatifçiliği, *Üçüncü Sektör Sosyal Ekonomi*, 53(1), s. 77-90. doi:[10.15659/3.sektor-sosyal-ekonomi.18.02.865](https://doi.org/10.15659/3.sektor-sosyal-ekonomi.18.02.865)

Apaydın, F. (2018). Türkiye’de İşsizliğin Karakteristiklerinin Karşılaştırmalı Analizi, *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(30), s. 159-200.

Aragon, J., & Miller, M. (2017). Global Women’s Issues: Women In The Programs. *Bureau Of International Information Programs*, United States Department Of State.

Atakan, A. G., & Çoban, A. (2022). Türkiye’de Kadınların Kooperatifler Yoluyla Güçlendirilmesi Yasal ve Yapısal Stratejiler. Ankara: ILO. https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---europe/---ro-geneva/---ilo-ankara/documents/publication/wcms_855923.pdf

Avşar, G. (2017). *Kırsal Kalkınmada Kadın Kooperatiflerinin Önemi: Eskişehir İlçe Ve Mahallelerinde Kadın Kooperatifi Potansiyeli*, Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.

Baltacı, A. (2018). Nitel Araştırmalarda Örneklem Yöntemleri Ve Örnek Hacmi, *Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 231-274.

Barut, Y. (2017). Women’s Cooperatives Contributions To Local Region Economy: Seferihisar Agricultural Cooperative Development Model-Turkey, *Management Studies*, 5(2), s. 120- 127. doi:[10.17265/2328-2185/2017.02.004](https://doi.org/10.17265/2328-2185/2017.02.004)

Bülbüller, G. (2022). *Türkiye’de Kadın Kooperatiflerinin Sosyal Dayanışma Ekonomisi Kapsamında İncelenmesi: İzmir İli Örneği*, Yüksek Lisans Tezi Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul.

Chen, M. A. (2001). Women In The Informal Sector: A Global Picture, *The Global Movement*. SAIS Review, 21(1).

CİCOPA. (2017). Cooperatives And Employment Second Global Report, Contribution Of Cooperatives To Decent Work In The Changing World Of Work.

COPAC. (2014). Cooperatives, Women, & Gender Equality.

Çelik, H., Baykal, N. B., & Memur, H. N. (2020). Nitel Veri Analizi Ve Temel İlkeleri. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi*, 8(1), s. 379 - 406. doi:doi.org/10.14689/issn.2148-2624.1.8c.1s.16m

Çınar, K., Akyüz, S., Çınar, M. U., & Yayalar, E. Ö. (2021). Faces And Phases Of Women’s Empowerment: The Case Of Women’s Cooperatives In Turkey, *Social Politics*, 28(3), s. 778-805.

- Dalkıran, G. B. (2017). The Support Of Women Work Within Cooperative Enterprises: Sample Of Turkey, *Social Sciences Research Journal*, 6(3), s. 1-11.
- Değirmenci, S. (2023). Örgütlenme Modeli Olarak Kadın Kooperatifleri: Patriyarkal Kapitalizmde Başarı Kriterlerinin Eleştirisi, *Fe Dergi*, 15(1), s. 210-231.
- Demircan Yıldırım, P. (2020). Kırsal Kalkınmada Kadın Kooperatiflerinin Rolü: Ahatlı Kadın Kadın Kooperatifi Örneği, *Erzurum Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 159-170.
- Duguid, F., Durutaş, G., & Wodzicki, M. (2015). Türkiye’de Kadın Kooperatiflerinin Mevcut Durumu.
- Gümrük ve Ticaret Bakanlığı. (2017). Türkiye Kooperatifçilik Raporu, 2016.
- Gümrük ve Ticaret Bakanlığı Kooperatifçilik Genel Müdürlüğü. (2016). Türkiye Kooperatifçilik Stratejisi Eylem Planı. Ankara.
- Günbayı, İ., & Sorm, S. (2018). Social Paradigms In Guiding Social Research Design: The Functional, Interpretive, Radicalhumanist And Radical Structural Paradigms, *International Journal On New Trends In Education And Their Implications*, 9(2), s. 57-76.
- Güneş, F. (2015). Toplumsal Yeniden Üretim Ve Karşılığı Ödenmeyen Kadın Emegi, *Türk Tabipleri Birliği Mesleki Sağlık Ve Güvenlik Dergisi*.
- Harry, A. T., & Ewubare, D. (2017). The Role Of Women Cooperatives In The Economic Development Of Rivers State, *Academy Of Agriculture Journal*, 2(1).
- Herath, Subhangi (2011). Women’s Access To Decent Work. Interactive Expert Panel Key Policy Initiatives And Capacity-Building On Gender Mainstreaming: Focus On Education And Training, United Nations Commission On The Status Of Women 22 February – 4 March.
- Hunt, A., & Samman, E. (2016). Women’s Economic Empowerment Navigating Enablers And Constraint, Overseas Ddevelopment Institute Research Report.
- ICAAP. (2015). Resource Guide For Advanced Training Of Co-Operatives On Entrepreneurship Development Of Women And Gender Equality. İndia.
- ILO. (2019). Work For A Brighter Future Global Commission On The Future Of Work.
- ILO. (2020a). Making Women’s Work Visible: The 19th Icls Standards, Purpose, And Pprogress. Data 2x.
- ILO. (2020b). Cinsiyete Dayalı Ücret Farkının Ölçümü Türkiye Uygulaması.
- ILO. (2021). Transition From The İnformal To The Formal Economy - Theory Of Change.
- ILO. (2023). World Employment and Social Outlook Trends 2023. ILO. Ekim 18, 2023 tarihinde https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports/---inst/documents/publication/wcms_865332.pdf
- ILO COOP. (2014). Cooperatives And The World Of Work No.1 Leveraging The Cooperative Advantage For Women’s Empowermwnt And Gender Equality.
- İmece. (2017). Tema: Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Rapor Mesele 1: Kadının Ekonomik Hayata Katılımını Ve Ekonomik Hayatın Her Seviyesinde Eşit Bir Şekilde Yer Almasını Sağlayacak Model Ve Araçları Nasıl Tasarlayabiliriz?
- Jones, E., Smith, S., & Wills, C. (2012). Women Producers And The Benefits of Collective Forms of Enterprise, *Gender & Development*, 20(1), s. 13-32. doi:<https://doi.org/10.1080/13552074.2012.663640>
- Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu. (2023). Kadın İstihdamının Arttırılması, Kadın Girişimciliğinin, Kooperatifçiliğinin Güçlendirilmesi Ve Desteklenmesi Kapsamında Mevcut Sorunların Tespiti Ve Çözüm Önerilerinin Belirlenmesi Konulu Komisyon Raporu.
- Kadir Has Üniveristesesi. (2019). Toplumsal Cinsiyet ve Kadın Algısı. <https://gender.khas.edu.tr/sites/gender.khas.edu.tr/files/inline-files/TTCKAA2019%20Son7.pdf>
- Kazar, E. N. (2019). *Kadın Yoksulluğunu Azlatmada Kadın Kooperatiflerinin Rolü: İstanbul ve Bursa Örneği*, Doktora Tezi, Yalova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Çalışma Ekonomisi Endüstri İlişkileri Bilim Dalı.

- Koutsou, S., Lakovidou, O., & Gotsinas, N. (2003). Women's Cooperatives In Greece: An On-Going Story Of Battles, *Successes And Problems*. *Journal Of Rural Cooperation*, 31(1), s. 47-57.
- Köse, Z. (2014). *Turizmde Kadın İstihdamı ve Kadın Girişimciliği Beypazarı Örneği*, Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Antropoloji Anabilim Dalı, Ankara.
- Kurtuluş, G., & Yıldırım, P. D. (2023). Türkiye'de Kadın Kooperatiflerine Siyasi İktidarın Gözünden Bakmak: Feminist Postyapısalcı Bir Analiz, *Memleket Siyaset Yönetim*, 18(40). doi:10.56524/msydergi.1352548
- Majurin, E. (2012). How Women Fare In East African Cooperatives: The Case Of Kenya, Tanzania And Uganda. ILO. https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_emp/---emp_ent/---coop/documents/publication/wcms_735776.pdf
- Merriam, B. S. (2013). *Nitel Araştırma Desen Ve Uygulama İçin Bir Rehber*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Msonganzila, M. (2013). *Gender Cooperative Organisation And Participatory Intervation In Rural Tanzania: A Case Study Of Different Types Of Cooperatives And Moshi University College's Support To Rural Women*. Doctoral Thesis, Wageningen University, Wageningen.
- Nippierd, A. B. (2012). *Gender Issues in Cooperatives*. Geneva: ILO. https://www.microfinancelessons.com/files/media_subdomain/resources/gender_issues_coops.pdf
- Özdemir, G., & Yılmaz, E. (2010). Kadın Girişimciliği ve Kooperatifler. M. Öztel, & H. Burgazoğlu (Dü.), *Uluslararası 2. Trakya Bölgesi Kalkınma Girişimcilik Sempozyumu Bildiri Kitabı içinde (s. 75-79)*. Kırklareli: Erkam Matbaası.
- Punch, K. F. (2016). *Sosyal Araştırmalara Giriş, Nicel ve Nitel Yaklaşımlar*. (D. Bayrak, H. B. Arslan, & Z. Akyüz, Çev.) Ankara: Siyasal Kitabevi.
- PwC. (2021). *Çalışma Hayatında Cinsiyet ve Ücret Eşitliği*. <https://www.pwc.com.tr/tr/Hizmetlerimiz/insan-yonetimi-ve-organizasyon-danismanligi/yayinlar/calisma-hayatinda-cinsiyet-ve-ucret-esitligi.pdf>
- PwC. (2024). *Çalışma hayatında kadınlar endeksi 2024*. Eylül 17, 2024
- Ramani, S., Ajay Thutupalli, T. M., Chattopadhyay, S., & Ravichandran, V. (2013-2018). *Women entrepreneurs in the informal economy: Is formalization the only solution for business sustainability?* MERIT Working Papers 2013-018 United Nations University - Maastricht Economic and Social Research Institute on Innovation and Technology (MERIT). <https://ideas.repec.org/p/unm/unumer/2013018.html>
- Sefer, B. K. (2024). *Kırsal Kalkınmada Kadın Emeği, Sivil Toplum Kuruluşları ve Kadın Kooperatifleri, Çalışma ve Toplum*, doi:10.54752/ct.1421764
- Serinikli, N. (2016). Kadın Yoksulluğunu Önlemede Girişimciliğin Önemi: Kadın Kooperatifleri Ve Mikro Kredi Uygulamaları, *Balkan Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(12), s. 598-609.
- Şen, M. (2018). Cinsiyete Dayalı Ücret Eşitsizliğinin Avrupa Birliği Ve Türkiye Kapsamında Değerlendirilmesi, *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 18(41).
- Şimşek, E. T. (2023). Dünyada Ve Türkiye'de Dayanışma Ekonomisi Fikrinin Gelişimi, *Memleket Siyaset Yönetimi Dergisi*, 18(40), s. 301 - 322. doi:10.56524/msydergi.1349341
- Ticaret Bakanlığı Kooperatifçilik Genel Müdürlüğü. (2012). *Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi Ana Sözleşmesi*.
- Turan, N. (2005). Üretken Bir İstihdam Yaratılmasında Kooperatif İşletmelerin Potansiyel Katkıları, *Bilgi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(1), s. 99-111.
- TÜİK. (2022, Mart 04). *İstatistiklerle kadın, 2021*.
- TÜİK. (2023a, Mart 06). *İstatistiklerle Kadın, 2022*. Eylül 18, 2023 tarihinde Türkiye İstatistik Kurumu: <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Istatistiklerle-Kadin-2022-49668>
- TÜİK. (2023b). *İşgücü İstatistikleri*. 09 18, 2023 tarihinde <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=%C4%B0%C5%9Fg%C3%BCc%C3%BC-%C4%B0statistikleri-Temmuz-2023-49375&dil=1>
- Uçar, C. (2011). *Kadın Yoksulluğu İle Mücadelede Sosyal Politika Araçları ve Etkinlikleri*. Uzmanlık Tezi, Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, Ankara.

- Wanyama, O. F. (2014). Cooperatives and the Sustainable Development Goals: A Contribution to the Post-2015 Development Debate. A policy brief. Mexico City: ILO. https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_emp/documents/publication/wcms_240640.pdf
- WIEGO. (2014). Co-operatives and Workers in the Informal Economy: Possibilities and Challenges. USA, Cambridge: Co-operative College. https://www.wiego.org/sites/default/files/publications/files/Co-operative_College-Cooperatives_Informal_Workers_2014.pdf
- Wijers, G. D. (2019). Inequality Regimes İn Indonesian Dairy Cooperatives: Understanding İnstitutional Barriers To Gender Equality, *Agriculture And Human Values*, 36, s. 167–181.
- World Bank. (2021a). Measuring Poverty. Eylül 21, 2024 tarihinde <https://www.worldbank.org/en/topic/measuringpoverty#>
- World Bank. (2021b). Poverty. Eylül 2021, 2024 tarihinde <https://www.worldbank.org/en/topic/poverty/overview#1>
- World Bank. (2021c). Turkey Economic Monitor: Navigating The Waves Rapor.
- Yanık, D. (2022, Mart 17). Haberler. Eylül 18, 2023 tarihinde Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü: <https://www.aile.gov.tr/ksgm/haberler/bakanimiz-derya-yanik-kooperatifcilik-sistemi-kadinlarin-ekonomik-yonden-kalkinmasini-destekliyor/#:~:text=T%C3%BCrkiye'de%20yakla%C5%9F%C4%B1k%2085%20bin,kad%C4%B1nlar%C4%B1n%20ekonomik%20y%C3%B6nden%20kalk%C4%B1nmas>
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2011). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldırım, S., İslamoğlu, E., & Torun, M. A. (2021). Kadın Kooperatiflerinin Ekonomik ve Sosyal Yaşamda Rolü ve Önemi: Antalya İli Örneği, *Uluslararası Sosyal Bilimlerde Yenilikçi Yaklaşımlar Dergisi*, 5(3), s. 111-133. doi:<https://doi.org/10.29329/ijiasos.2021.370.1>

Research Article**Kadın Kooperatifleri ile Ekonomik Dönüşüm: Sorunlardan Çözüme Giden Yol***Economic Transformation Through Women's Cooperatives: The Road from Problems to Solutions*

<p>Pelin Demircan YILDIRIM Dr, Bağımsız Araştırmacı pelindemircan33@gmail.com https://orcid.org/0000-0003-3300-5783</p>	<p>Abdulkadir ŞENKAL Prof. Dr, Kocaeli Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi asenkal@gmail.com https://orcid.org/0000-0001-5888-7474</p>
--	--

Extensive Summary

This research is a comprehensive study to understand the role of women's cooperatives in women's economic lives in Türkiye and their solution-oriented contributions. The growing number of women's cooperatives since 1999 has been shaped in response to women's quest for economic independence and has been strengthened by initiatives such as the Türkiye Cooperatives Strategy and Action Plan (TÜKOSEP) 2012-2016 and the Women's Cooperatives Promotion and Capacity Building Project (women-coop), supported by the Ministry of Trade. Research on women's co-operatives in the global literature shows that these organisations play an important role in women's economic empowerment (Wanyama, 2014; Duguid et al. 2015; Jones et al. 2012; Nippierd, 2012; Harry & Ewubare, 2017). In Türkiye, women's co-operatives have made great progress in recent years. Literature studies show that women's co-operatives play an active role in areas such as women's empowerment, women's poverty reduction, sustainable rural development, gender equality and promoting women's employment (Serinikli 2016; Aksoy & Günay, 2018; Taş & Kazar, 2019; Atakan & Çoban, 2022; Demircan Yıldırım, 2020). Women's co-operatives are established and operate in areas such as agriculture, food, handicrafts and textiles, which are particularly attributed to women, in order to support women's empowerment by increasing their participation in economic activities (Kurtuluş & Demircan-Yıldırım, 2023, p.443). These co-operatives stand out as innovative structures that contribute to women's empowerment not only economically (Duguid, Durutaş, & Wodzicki, 2015) but also socially (Nippierd, 2012), culturally (ILO COOP, 2014) and in terms of gender equality (Wijers, 2019). Women gain various benefits such as income generation, entrepreneurial skills, self-confidence, socialisation and active participation in decision-making processes. In Türkiye, there are many different studies showing that women's co-operatives create positive change and transformation in women's lives (Serinikli, 2016; Aksoy and Günay, 2018; Kazar and Taş 2019; Çınar et al. 2021; Gönüllü Atakan and Çoban 2022; Yıldırım alp et al. 2022; Şahankaya Adar et al. 2023). In addition, women's co-operatives have important responsibilities in raising the welfare level of their communities and ensuring sustainable development (Dalkıran, 2017, p.7; Aksoy and Günay, 2018: 77-79). There are approximately one thousand women's cooperatives and twelve thousand women members working in these cooperatives across Türkiye. The size of women's cooperatives is an important indicator of women's entrepreneurship and economic participation in Türkiye. The expansion and growth of women's co-operatives has increased women's presence in the economy and opened the doors to economic independence for many women by providing an alternative model to the informal economy (ILO, 2021, p.3). They also aim to empower women economically, create jobs, reduce women's poverty and provide access to fair wages (ILO COOP, 2014, p.2; COPAC COOP, 2014: p.1). In this context, women's co-operatives are recognised as an important tool for women in Türkiye to overcome economic problems and have become one of the important actors of economic transformation. The main purpose of women's cooperatives in Türkiye is set out in the draft Articles of Association of Women's Enterprise Production and Enterprise Cooperatives prepared by the Ministry of Trade. This document states that the purpose of cooperatives is to meet the economic, social and cultural needs of their members, to support their initiatives, to develop their production skills, and to protect their economic interests so that they can live in a healthy environment. The study addresses women's difficulties in their economic lives and highlights the problems in detail. In Türkiye, women's employment rate is lower than

men's and women are generally employed in low-paid jobs, earning lower wages than men for the same work. Women also spend more time on domestic work and struggle with factors such as labor market conditions, poverty and gender norms. In this context, international organizations, governments and civil society need to make a serious effort to promote women's economic participation and tackle women's economic challenges. Women-focused cooperative initiatives can help women's economic empowerment in this context, and this study shows that women's cooperatives in Türkiye play an important role in this regard. Focusing on women's cooperatives in the Western Mediterranean, this study uses a qualitative research approach to understand how they have transformed women's economic lives and provided solutions to economic problems. In this context, a qualitative phenomenological research design was used to understand the lived experiences of cooperative members. Interviews revealed that women's cooperatives positively affect women's economic situation and help women solve their economic problems. In this context, women's cooperatives are a critical factor in women's economic empowerment. The research was conducted among members of women's cooperatives operating in the Western Mediterranean provinces of Research, Antalya, Burdur and Isparta, providing in-depth insights through semi-structured interviews. Sixteen interviewees from ten women's cooperatives participated in the interviews. Participants were asked ten questions. Face-to-face interviews lasted an average of twenty-two minutes. The data were analyzed using content analysis and Maxqda software. As a result of the analyzed data, ten categories and related codes and subcodes were created: poverty perception, feeling poor, meeting basic needs, pre-cooperative job search efforts, participants' evaluation of unemployment in terms of cooperatives, reasons for choosing women's cooperatives over paid employment, wage inequalities in pre-cooperative work experience, evaluation of wage inequality in terms of cooperatives, pre-cooperative income-generating activities, and the benefits of registered work in cooperatives. The findings show that women's cooperatives offer employment opportunities, economic empowerment, tackling gender-based wage inequality and providing effective solutions to the informal economy. In addition, women's cooperatives in the Western Mediterranean support unemployed women to join the formal economy, particularly by providing employment opportunities for women working at home. With their income, women in the cooperatives have been able to meet their own needs and reduce poverty levels. In the process, women struggling with gender pay inequality have been able to access fair wages through cooperatives. The results also confirm that women's cooperatives are an effective tool for addressing economic challenges in Türkiye. Recommendations to improve market access, improve income levels, and tackle gender-based wage inequality represent important steps towards increasing the impact of women's co-operatives. Women's cooperatives in Türkiye are important actors that not only improve women's economic lives, but also contribute to the development of the wider society. This study highlights the central role of women's cooperatives in economic transformation, highlighting the importance of such initiatives to address women's economic problems and promote gender equality. This extended summary details the key findings and recommendations of the study, focusing on the contribution of women's cooperatives to economic empowerment in Türkiye.